

LETO - YEAR 15/2
ČETRTLETNIK

JESEN - AUTUMN 1997
QUARTERLY

Svobodni

razgovori

19.5.95
m.

Free Dialogues

**SVOBODNI RAZGOVORI
USTANOVLJENI 12.10.1982
PUBLIKACIJA
SLOVENSKO-AVSTRALSKIH LJUBITELJEV
UMETNOSTI IN KULTURE
(SALUK)**

**FREE DIALOGUES
FOUNDED 12.10.1982
PUBLISHED BY
SLOVENE-AUSTRALIAN LOVERS OF ARTS AND CULTURE
(SALAC)**

Četrtletnik-Quarterly

Ustanovljiteljica Pavla Gruden The Founder

Urednica Pavla Gruden Editor

Uredniški odbor Editorial Committee:

**Ivan Kobal (Sydney) Bert Pribac (Canberra)
Lojze Košorok (Sydney) Ivanka Škof (Melbourne)
Ljenko Urbančič (Sydney)**

**Priprava strani Pavla Gruden Lay-out
Tehnična urednica Judith Bell Technical Editor**

**Snov za objavo pošiljajte na naslov: Contribution for publication address to:
Pavla Gruden, C/o Svobodni Razgovori
8/39 Robin Place, Ingleburn N.S.W. 2565
Tele. No.: (02) 9605 9763,
Fax. No.: (02) 9605 9763**

**Naročnina: za člane SALUKa \$28.00, za nečlane \$30.00 na leto.
Subscriptions: for members of SALUK \$28.00, non members \$30.00 per year.**

**Dobrovoljni prispevki sprejeti s hvaležnostjo. Donations gratefully accepted,
Pošiljajte na naslov: send cheque to SALAC**

**Loui Košorok C/o Svobodni Razgovori
25 Gould Ave., Petersham, N.S.W. 2049
Tele. No.: (02) 9560 81 49
Fax. No.: (02) 9560 8149**

**The views expressed in this publication do not represent the views of the editor or SALAC as a whole and
the responsibility for them rests solely with their authors.**

Dopisov brez podpisa uredništvo ne sprejema.

Correspondence without signature will not be accepted.

**K sodelovanju za kvaliteto Svobodnih Razgovorov ste prisrčno vabljeni vsi avstralski Slovenci prve, druge
in tretje generacije. To vabilo velja tudi za vse ostale Slovence, ki so ljubitelji umetnosti in kulture, Torej ne
samo umetniki.**

**SALUK je odslej k r o g Slovensko-Avstralskih Ljubiteljev Umetnosti in Kulture.
SVOBODNI RAZGOVORI - FREE DIALOGUES
are a BILINGUAL Publication: Slovene and English.**

Pisma dobrošla!

Letters welcome!

SVOBODNI RAZGOVORI

Kratek sprehod skozi vsebino

- MATEJ METLIKOVIČ - **Vstajenje** (vidi str.31)
- 1 PAVLA GRUDEN - **Prešernova skrivnost**-prvič objavljeno, po štirihdeseth letih v predalu.
- 2 KULTURA - **Revija za izobraževanje povprečno šolanih** (vidi tudi str.41)
- 3 CVETKO FALEŽ - **SPOROČILO AVSTRALSKIM SLOVENCEM** - iz tehničnih razlagov objavljamo šele v tej številki naše revije.
- 5 ANONIMOUS - **Creed of Peace - Practical approach**
- 6 MICHAEL WILDING - **Nick's aesthetic - renown australian fiction writer, born in England**
- 7 0 MY AMERICA, MY NEWFOUNDLAND, AUSTRALIA...**Igor Maver Interview with Michael Wilding**
- 10 JOLKA MILIČ - **Jolkizmi** - poznana slovenska publicistka, prevajalka in avtorica aforizmov
- 11 DEVET SLOVENSКИH PISATELJEV - **Pomen knjige**
- 13 IVANKA ŠKOF - **Knjiga moja učiteljica in prijateljica**
- 14 IVANKA ŠKOF - **Hvala, Jože**
- 15 BANJO PATERSON - **Those names and Pioneers**
- 17 IVAN BURNIK LEGIŠA - **Moj Bog - pesem - avtor živi v Adelaide -**
njegovi pesniški zbirki **Jesensko listje** in **Za pest Drobžiža** lahko naročite pri uredništvu MISLI, 19 A'Beckett Str, Kew, Vic. 3101
- 18 VELIKONOČNO VOŠČILO bralcem - Svobodnih razgovorov
- 19 TRI ŽALOSTNE MATERE - tri žalostne slike
- 19 PAVLA GRUDEN - **Božji rop**, HANS-BROEDER-KROHN a problemu lakote
- 20 POLDE BIBIČ - fragmenti iz njegove knjige **Igralec** - avtor vrhunski igralec, prejemnik nešteti visokih nagrad in mednarodno priznan, nagrajen z Borštnikovim prstanom it., itn., preseneča s svojo neizumetničeno besedo v privlačni sproščenosti. Njegovo knjigo je težko odložiti.(Cankarjeva založba, Ljubljana)
- 24 MARK KOBAL - Pismo urednici in njen odgovor - **Premostil je generacijsko vrzel**
- 30 VIPAVSKI ŠKRJANČEK - **Dan volitev - kozje molitvice volivcem.**
- 31 TORKMAN - Knjižni pregled: **Via dolorosa, Ciril Bergles**
- 33 M. PERŠIČ - **Iz mojega arhiva**
- 32 ŽARKO PETAN - **Aforizem** (vec o avtorju prihodnjič)
- 35 FRANK FAVIER - **Slovenia and the european market** - še en avstralski Slovenec, ki je v Svobodnih razgovorih premostil generacijsko vrzel med nami.
- 36 LOJZE KOSSI - **Lojzetov konjiček** - po težki odlično prestani "blokadi arterije, ki vodi kisik iz srca v možgane", kot nam sam pove, se je vrnil v SALUK-ov krog in upati je, da nas bo še dolgo let zabaval na način, kot zna samo on.
- 40 PAVLA GRUDEN - **Odpustite nam otroci...**
- 41 - 45 EUROPEAN CULTURAL MONTH, **Ljubljana 97**
- 41 KULTURA - revija, ki smo vam jo predstavili na 2. Strani pričujočih Svobodnih razgovorov. Na tej strani pa priporočilo, da si jo nabavite in naslov revije KULTURA. Ne bo vam žal.
- 41 - 45 IZ DELOVNEGA KOTIČKA UREDNICE

Prešernova skrivnost.

*Florjanska ulica - predmestje trdosladke
Razkrižij polne revščine - je moj izvir.
Adamovi sinovi slovenske sreče kratke
Na tujem pesniški mi vzbujajo nemir.
Celo slovenske pesmi titan davno pokopan,
Elan, iz Navja potnik, mi prinaša v sanje
Ter me hrabri s priklonom kot v prilejevanje
Učenki, ki Kamena vklepa v pesniški jo stan.*

*Pred mano sam Prešeren razprostira svoj raglan.
Roj črnobelih sviloprejk vrvi na svili...
Ekstatični skož me njegov prikaz zakrili...
Šafot v obliki šahovski - na njem moj rod razklan.
Enajsta ura razviharjeni mi bije,
Roj mojih bratov se odvaja na tuj tir,
Na klic Prešernov tkem v tujini poezije,
Usmerila bi rada rod nesložen v mir.*

Parla Gudek

Ingleburn N.S.W. 1957

PROGRAMSKA ZASNOVA REVİJE "KULTURA"

V Republiki Sloveniji izhaja na področju kulture kar lepo število na ta ali oni način specializiranih revij, nobena pa ne obravnava kulture v širokem smislu in na splošni ravni.

Navedeno dejstvo je razlog, da spremljajo te revije praviloma manjši in bolj ali manj zaprti krogi bralcev. Izdajatelj ugotavlja, da se tako na račun splošne kulturne ozaveščenosti krepi kulturniški elitizem na eni strani, na drugi strani pa so ljudje izpostavljeni vedno bolj nasilnim vplivom množične kulture. Zlasti ceneni in lahko dostopni tuji izdelki množične kulturne produkcije zapolnjujejo vrzel, ki sta jo v slovensko splošno kulturno zavest zarezala institucionalni pa tudi strokovni elitizem. Vse bolj očitno postaja, da morajo biti kulturne vrednote dostopne čim širšemu krogu bralcev, česar ni mogoče doseči zgolj z objavljanem novic s področja kulture v dnevnem in drugem pretežno politično informativnem tisku, medtem ko se slovenske kulturne revije ukvarjajo skoraj izključno s strokovnimi vprašanji na večini bralcev prezahteven način.

Zato so namen in temeljna vsebinska izhodišča revije Kultura

predvsem naslednji:

- obravnavati in vzpodbujati ustvarjanje in sprejemanje kulturnih vrednot v najširšem smislu, od ljubiteljskega ročnega dela, prek odkrivanja kulturnih načinov vsakodnevnega bivanja, do predstavljanja in strokovnega ocenjevanja najdragocenejših umetniških dosežkov;
- opisovati kulturne vrednote in cilje v preprostem in jasnem slovenskem jeziku, ki naj bo razumljiv tudi povprečno izobraženemu bralcu in mu mora revija posvečati še posebno skrb;
- odpirati vprašanja kulturnega razvoja in odnosa do kulturne dediščine ter vzpodbujati bralce k iskanju odgovorov, v kritiki dogodkov na področju kulture pa predlagati boljše umetniške, programske, pravne in kulturnopolitične rešitve;
- poleg člankov objavljati avtorska dela s področja likovne umetnosti in arhitekture, preprostejše a kvalitetne glasbene zapise in književne prispevke vseh zvrsti, od izvirnega slovenskega romana v nadaljevanjih prek podlistkov in kratkih esejev do filmskih zgodb, satire in humorja.

V reviji bodo objavljeni le oglasi, ki ne bodo imeli škodljivih propagandnih učinkov, v obsegu, ki bo omogočal kritje vsaj tretjine stroškov izdajanja revije.

Izdajatelj bo sam zagotavljal pomemben finančni delež za izhajanje revije in skrbel, da bo revija sčasoma preživljala samo sebe z naročnino, prodajo in trženjem oglasnega prostora, na začetku pa bo za finančno podporo prosil Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

Predsednik upravnega odbora
Ustanove za vzpodbujanje ustvarjalnosti

SVORODNI RAZGOVORI prinašajo gornje besedilo neokrnjeno, ker izpoveduje skrb za vse tiste rojake, ki so - ne po svoji krivdi - prikrajšani za poznavanje slovenske kulture na vseh njenih ravneh. Več o kakovostnem bogastvu revije KULTURA, SVOBODNI RAZGOVORI poročajo na drugem mestu pričujoče številke.

V prazničnem razpoloženju ob rojstvu revije KULTURA, vas v imenu SALUKA, kroga kulturno ozaveščenih rojakov v Avstraliji,

GLASUREDNİKA

V Sydneyju je Pavla Gruden uredila in izdala četrtletnik Svobodni razgovori/Free Dialogues. V Pavlin krog Slovensko-Avstralskih Ljubiteljev Umetnosti in Kulture (SALUK) smo vabljeni vsi ljubitelji umetnosti in kulture, torej ne samo umetniki. 8/39 Robin Place, Ingleburn, N.S.W. Australia 2565.

človekoljubno pozdravlja vaša

(urednica SVOBODNIH RAZGOVOROV)

ZA SRČNO KULTURO

BOŽIČ 1996

Slovinci, draga rojakinja, dragi rojak.

Po obisku Tržaškega okteta v Sydneyu me je urednica Svobodnih razgovorov prosila, naj napišem članek "Kultura nas druži". Ponudila mi je roko in dodala: "Podajva si roko sprave vsaj midva, če že drugi nočejo!" Rade volje sem to storil.

Kdor se je udeležil koncertov Tržaškega okteta je res lahko čutil skupen duh slovenstva, nek mir, ki nas je družil. Ko so fantje Tržaškega okteta prestopili prag kluba Triglav, kjer je imela srečanje ASR je bilo zelo glasno. Ko so zapeli prvo pesem in še naslednje, se je, z "rock and rolom" prevzeta družba zelo hitro umirila, kar nas je večina navzočih smatrala za pravi čudež. Na vseh nastopih, kjer je pel Tržaški oktet, je vladal popoln mir, da so se društveni opazovalci čudili, kako je to sploh mogoče, ko največkrat ljudi ni mogoče umiriti.

Kultura, res prava, globoka in resnična srčna kultura pomirjuje, celi rane in ustvarja blaginjo. To ni mogoče samo pri občutenem petju, lahko se dogaja tudi pri kakšni drugi panogi kulture, pri poeziji, dobro napisani knjigi ali lepo zaigrani igri. Da lahko katerokoli od teh kultur sprejemamo, moramo imeti tudi sami nekaj srčne kulture. Vsaj pri nastopih Tržaškega okteta smo dokazali, da jo imamo. Zakaj jo potem večkrat ne pokažemo? Zakaj nas včasih nekaj ne druži? Zakaj nas mnogokrat stvari razdvajajo?

Zli se mi nujno najprej dognati, kaj nas razdvaja. Šele potem bomo lahko odstranili zelo razdora in se bomo pričeli družiti.

Ne vem ako bom gospej urednici ugodil na njeno prošnjo, rad pa bi izkoristil priliko, posebno še zato, ker sem pravkar prevzel predsedništvo Avstralsko slovenske konference (ASK). Želel bi predstaviti naše delo in cilje tistim, ki nas ne poznajo ter popraviti mnenje tistih, ki trdijo, da se želimo vmeševati ali celo kontrolirati društva. V tem ni resnice in če se bo kdaj ASK vmeševala v društvene zadeve bom to javno kritiziral in iz organizacije izstopil.

ASK je nastala na pobudo organizatorjev Svetovnega slovenskega kongresa (SSK). Isti je nastal po vzoru Judovskega svetovnega kongresa. SSK si prizadeva, da bi zbral Slovence z nadpovprečnim interesom za slovensko stvar in jih vodil v skupnem naporu za dobrobit vseh rojakov. Program je za to pisno predolg, je pa vsekakor na razpolago. Slovenski narodni sveti (SNS) so lokalne organizacije združene v ASK in imajo isti program kot Kongres. Naša naloga je pospeševati slovenstvo, ne pa ga ovirati. Zlobno je podtikati Svetom zle namene, predvsem zaradi društev. V Sydneyu in Canberri sodelujejo društva z Narodnimi sveti složno in vzgledno. Naš namen ni društveno delo toda narodno-politično delo, vendar pa tudi ne strankarsko-politično delo. Naše delovanje mora biti nad strankarsko, to pa ne pomeni, da se ne smemo navduševati za stranko, ki ima najboljši program za blaginjo nas vseh.

Zdaj ko imamo našo, samostojno Slovenijo, ni resnega razloga, da bi bili na smrt sprti, tako nas misli velika večina. Sprava, ki nam je bila ponujena, pravzaprav ni bila resna sprava. Tisti, ki so nam delali krivice, se nam smeji v brk in še naprej uživajo privilegije, ki so si jih priborili v hosti. Tisti, ki smo izgubili domovino, pa tudi če samo zato, ker smo šli v svet za poštenim kosom kruha, ne dobimo sočutja, ker nam je domovina bila odvzeta. Zakaj nam rodna gruda ni dala blagostanja, da bi se ne gubili in izumirali po svetu? Za vse to smo krivili komunizem in jugoslovanstvo. Zdaj teh dveh ni več, zakaj toraj še nismo enotni in spravljeni?

Mislím, da nas večina ve, v katerem grnu tiči zajec pa se ga bojimo prestrašiti. Prav ob obisku Tržaškega okteta smo zopet slišali, da bi naj pevci bili "farški". Kakšna zmota. Zanimajte se za njihovo ozadje, predvsem za predsednika Okteta, Borisa Pangerca. V kateri stranki je kandidiral in bil izvoljen za župana? V levi namreč. Poročevalec katerega dnevnika jih je spremljal? - Novinar levičarskega Primorskega dnevnika. Vsi gostje so bili dobrodošli in posebej priljubljeni, ker so bili Primorci, brez da smo jim dajali zlevke. Toraj kakšna zloba in kakšna krivica, da so pevci farški. Prav zaradi takšne mentalitete majhnega števila voditeljev so bila društva v Melbournu in njihovi številni člani prikrajšani za nepozabno petje Primorskih rojakov. Mar ni to tisto zlo, ki nas razdvaja. Žal so vse psovke in sovraštvo zadnjih pedesetih in več let snovane prav na tem zlu. Iduenovali smo to zlo komunizem, jugoslovanstvo in matico. Toda to so bile le besede, ki so skrivale sovraštvo do drugače mislečih, do ljudi ki hodijo, in ljudi ki ne hodijo v cerkev. V tem je zloba, ki nas razdvaja.

Kdaj bomo spregledali in opustili to nevredno početje poštenega Slovencea. Kdaj si bomo priznali, da nimamo pravice sorojaku vsiljevati naših nazorov in kdaj bomo prenehali sovražiti ljudi, ki verjamejo v kaj drugega, kot verjamemo sami. Tudi zato je potrebna srčna kultura in po veliki večini jo imamo. Izločimo ljudi iz naše skupnosti, ki sovraštvo gojijo, širijo in vsiljujejo. Povejmo jim, da ne maramo njihovega sovraštva in da hočemo sožitje in sodelovanje vseh Slovencev, če hodijo v cerkev ali ne. To je cilj Svetovnega slovenskega kongresa in to je želja, ki jo gojimo v Slovenskih narodnih svetih povezanih v Avstralski slovenski konferenci.

Moj namen tega pisma ni le želja, da Vam zaželim mir in spravo ob bližnjem verskem in družinskem prazniku ter, da Vas povabim k skupni skrbi za slovenske dobrine v novem letu, ampak da Vas tudi povabim k skupnemu delu za slovenstvo, če to želite. Če te potrebe ne čutite, hočemo kljub temu ostati prijatelji. Ne želimo Vas v nekaj siliti. Slovenski narodni sveti niso socialne in družabne ustanove ki članstvu nudijo zabavo in razvedrilo. Sveti so organizacije Slovencev v sklopu Slovenskega svetovnega kongresa, ki čutijo posebno potrebo da storijo nekaj za Slovenijo in ne pričakujejo, da bi Slovenija kaj storila zanje.

Da delujemo narodno-politično smo jasno in odkrito dokazali, ko se je Slovenija osamosvajala in je rabila mednarodno priznanje. Storili smo vse, kar je bilo v naši moči, brez zahteve za plačilo. Od Slovenije ne pričakujemo odkupnine, niti pravice odločati o slovenski politiki. Zahtevamo pa pravico do članstva v narodnem občestvu, katerega si nismo izbrali sami, ampak smo bili vanj rojeni. To nam da pravico, da nas domovina prizna, da vodi politiko, ki nam ni sovražna ter da sprejme zakone, ki nam bodo v korist in ne v škodo. Nekateri menijo, da je delo SSK opravljeno in da Svetov

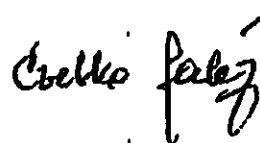
več ne rabimo. Žal je še veliko nalog pred nami, imamo pa tudi pravico, da si odpočijemo. V Svetih lahko gojimo prijateljstvo, ki je snovano izrecno na narodni zavednosti. Ni vzroka, da naše organizacije opustimo, ohranimo jih za naše razvedrilo.

Prišel je čas, da zahtevamo nekaj tudi zase, ker smo vedno skrbeli le za Slovenijo. Slovenski parlament mora vedeti, kje nas izseljence žuli čevelj. Prav zato si želimo v Slovenskem parlamentu zastopnika, ki bo te pravice zahteval. Svojega predstavnika ima 4.000 državljanov italijanske manjšine in še manjše število madžarske manjšine. Izseljencev v svetu je preko 300 tisoč, so toraj naše zahteve krivične?

Svetovni slovenski kongres ima program, ki je naklonjen vsem Slovencem, v domovini, zamejstvu in tujini. Povezuje nas Slovence, kateri želimo Sloveniji in Slovencem na zemlji raj. Vemo, da ta ni mogoč, prepričani pa smo, da se zanj smemo boriti. Vabimo Vas, da se nam pridružite in postanete člani Svetov. Slovenski kongres bo lahko postal vpliven in pomemben za vse Slovence le, če bodo Narodni sveti agilni in močni. Če članstva ne želite, prav. Vseeno bodo naši naporji za skupno blaginjo. Slovenskim društvom želimo uspeh in našo podporo, če jo sprejmejo, nikakor pa ne želimo nesporazuma in sovražnosti. S slovenskimi društvi nočemo konkurence toda sožitje. Prepričani smo, da si tudi verski centri želijo sodelovanje, kot ga ima verski center v Sydneyju s Slovenskim društvom in Klubom Triglav. Vsako natolcevanje proti duhovnikom je izvito iz trte, kar jasno dokaže primer v Sydneyju. Dajmo "a fair go" tudi Melbournu in Adelaidi in ne nasedajmo hujšakcem. Živeti hočemo v miru in slogi.

S temi željami Vam želini sprave in sodelovanja, veliko sreče ter zadovoljstva Vam, Vašim družinam in prijateljem za ta Božič, v novem letu pa zdrava in veliko uspehov za naše skupno delo v prid vsem Slovencem in Sloveniji. Z najlepšimi pozdravi

Predsednik
Avstralsko slovenske konference

Cvetko Falež

CREED OF PEACE *A Practical Approach*

I am guilty of war when I proudly exercise my intelligence to the disadvantage of my fellow man.
I am guilty of war when I distort others' opinions which differ from my own.
I am guilty of war when I show disregard for the rights and properties of others.
I am guilty of war when I covet what another has honestly acquired.
I am guilty of war when I seek to maintain my superiority of position by depriving others of their opportunity of advancement.
I am guilty of war when I imagine my kin and myself to be a privileged people.
I am guilty of war when I believe a heritage entitles me to monopolize resources of nature.
I am guilty of war when I believe other people must think and live as I do.
I am guilty of war when I make success in life solely dependent upon power, fame, and riches.
I am guilty of war when I think the minds of people should be regulated by force, rather than by reason.
I am guilty of war when I believe the God I conceive is the one others must accept.
I am guilty of war when I think that a land of a man's birth must necessarily be the place of his livelihood.

- Anon.

Nick's Aesthetic

By MICHAEL WILDING

Nick's aesthetic is getting him into hassles. Today he took down a whole wall and two window frames and then put it all back up.

"Why?" "I asked.

It was Rose told me but she couldn't tell me why. She stood in the doorway that he hadn't taken down and ran her hand along the rebuilt walls to show me. Then she had to go inside to get the splinters out of her fingers.

"It looked too symmetrical," Nick said. "The distance between the door and the window was the same as the distance between that window and the next

window, and between the next window and the wall."

Yes, it is an aesthetic.

But it is the economic base that is giving him the biggest hassles.

Babu Boon, the hippy humanoid landlord, came round with two henchmen. He was waiting there when Nick came up from wherever he'd been. Babu Boon said: "Where did you get those two doors from?"

"What two doors?" Nick said, looking at where he'd rested a couple of doors Klip had dropped off for him. Doors always come in useful. Bogart and Bacall kept a store of them in their cellar to replace the ones that got broken.

There weren't any doors any more. Aside from the ones screwed on to hinges and secured to the house. As secure as anything could be called secure in Nick's organic architecture.

Nick's three thoughts:

1. *When is a door not a door? When it's ajar.*

2. *I've been robbed of two doors.*

3. *Feeling lucky they're not there if Klip found them at one of Babu Boon's houses.*

"What two doors?" Nick said.

At this point Klip saunters up the pathway, singing a song for the clear morning, though it is about 4.30 pm. "Oh man," he says, "you're not still hassling about those doors. Nick doesn't have any doors." Spot on cue. So spot on.

"Don't fool with me," says Babu Boon. "When I came round here earlier there were two doors leaning against that wall."

He pounds the walls with his karate chopper's fist.

There are some secret mysteries that should never have been revealed to the world at large. Like kung fu, tae kwon du, ju jitsu.

"Don't hit it too hard," Klip says. "It's all found material, it'll fall over."

"So where did you find those door materials?"

"I don't have any door materials," Nick says. "I could probably use some if you're throwing some out, though."

"Nor you," says Babu Boon. "Don't you get smart with me." He is a hip educated landlord. He eschews the double negative.

"There's some doors down by the gully," Klip says. "They could be yours. Just for the asking. I noticed them as I was coming up here. Nearly brought them up in case Nick here might have been able to use them. As a matter of fact, that's what I came up here to ask him only all these people being around clean drove it out of my mind."

"Look, you smart guys," says Babu Boon, "just quit fooling with me. Someone has lifted a marble fireplace, a cedar staircase, a stained glass window and two doors from my property."

"Maybe they were building a church," says Klip.

"They weren't building no church," says Babu Boon. We notice the way he has slipped back into the vernacular. This is not a good sign in regard to Babu Boon.

"So when I go round looking for it this morning that chick of yours tells me you've taken the two yellow doors over to Nick's. So I come over here and here they are. And so I come back to gettum and they've gone."

"That's movies," says Klip.

"That chick of whose?" says Rose.

"Why would she say that?" I ask, referring to her saying Klip had brought the doors over to Nick's.

No one answers me. Babu Boon is fossicking around Nick's piles of found materials. He does not find the cedar staircase or the marble fireplace or the stained glass window. He finds a couple of window frames that look familiar.

"No they don't," says Klip. "We got those at a yard in town."

"Yeah," says Nick, "I was there when we got them." He figures Klip is going to need some support, and that was where Klip had said he'd got them.

"I don't believe you," says Babu Boon.

"Are you calling me a liar?" Klip says.

"That's right," says Babu Boon. "Your chick's already told me you took the doors."

Nick rests a hand on Babu Boon's arm. This is the diplomacy he is very proud of. "Listen, man," he says, "what do you expect? Of course he's going to lie if he thought he was going to get done over by a black belt champion. Black belt champions are pretty scary."

Babu Boon, who has been worrying about his weight and asking Nick if he could jog along the beach with him some time, just to keep in trim, toss a ball at each other maybe, have a shower together and a beer down the pub, swells at this. He melts a bit on the outer surface. He thinks, "Poor Nick, he's got enough problems with Klip taking off with his wife, without now having Klip laying hot found materials on him."

"OK, man," says Babu Boon, resting a hand on Nick's arm. "Just watch it."

He gets into his Toyota Landcruiser with his henchmen and they go to pick up the doors from the gully.

Next morning the two window frames have gone. Nick rages across to Klip's to work out a strategy and to check whether they might just be there.

"No, I haven't got them," says Klip.

"I guess Babu Boon took them back in the night."

"What do you mean took them back? You told me you got them in town."

"Yeah, well, it looks like he didn't believe me," Klip says, "even if you did."

Nicolette aka Sky-High glowers at them both. "What about me?" she says. "No one seems to care about whether Babu Boon believed me. I told him the doors were over at Nick's and then you both try and pretend they weren't. How do you think I feel being made to look a liar in Babu Boon's eyes

Nick does not attempt to begin to speculate. He does not want to put his mind round that one. He wants to build his dream house of found materials where he can start a new life.

He goes back home and soaks in the bath.

At least he kept Babu Boon away from noticing the bath.

Michael Wilding is a former Reader in English at Sydney University. His first novel, *Living Together*, attracted considerable critical acclaim. (The Bulletin, Centenary Issue, January 29, 1980) UDK 820(94).09:929 Wilding M. (047.53)

O MY AMERICA, MY NEWFOUNDLAND, AUSTRALIA ...

Igor Maver (Associate Professor of English and American Literature)

The title of this interview with the renowned Australian fiction writer Michael Wilding (b. 1942), taken from one of his autobiographical writings, points to his life that is split between England and Australia, i.e. the life of an Englishman that has during the past thirty years become an Australian.

Born at Worcester in England, Wilding studied English literature at Oxford University before taking up a lectureship at the University of Sydney in the early 1960s, where he is now Professor of English. In 1988 he was elected Fellow of the prestigious Australian Academy of the Humanities. His first publications were in the field of English literature (Marvell, Milton), and although he has continued throughout his career to work in fields outside Australian literature, he has become increasingly important in Australian writing, not only as a writer of fiction but also as editor, publisher, scholar and critic. Along with a number of books of non-fiction and books edited, Wilding has published more than ten collections of short stories and four novels (*Living Together*, 1974; *The Short Story Embassy*, 1975; *Pacific Highway*, 1982 and *The Paraguayan Experiment*, 1985). He is currently gathering historical sources and working on something which may turn out to be history or fiction, or something in between. His new home, splendidly secluded in lush greenery on a small island just off the coast north of Sydney is full of collected material, notes and drafts. The book will be about the 16th-century English alchemist Dr Dee and his assistant Edward Kelly, a native of Worcester in England, as is Wilding.

As a writer of fiction, Wilding has often been labelled as one of the Balmain writers who gathered in that Sydney suburb in the late 1960s and documented its radical life-style. However, Wilding has developed in

such a way as to defy categorisation simply as a chronicler of the urban subcultural milieu: rejecting the realist mode, he is an experimental writer whose stories and novels, rich in allusions to literature not written in Australia, display his willingness to employ a variety of forms, e.g. fantasy, romance, fable, parable, the comic and the surreal.

This interview was recorded in Michael Wilding's home near Sydney on 28 January 1995 during my study leave and research carried out at the University of Sydney. Michael Wilding has been to Slovenia more than once. He gave lectures and readings from his work in the Department of English, Faculty of Arts, the University of Ljubljana and the Slovene Writers' Association.

Question: How do you look back on your very first years in Australia, where you arrived in 1969 as a young English academic and aspiring writer?

Answer: I saw Australia as a challenge in the academic as well as personal sense. The teaching load at the university was fairly substantial and I had to prepare lectures, which I later collected and published. I thought it to be a way to get promoted and keep the job. So I did actually publish a lot of essays, on the early Australian fiction writer Marcus Clarke, for example, and several others, although I wasn't actually teaching Clarke. The same is true with the material that grew into *Political Fictions* (1980), which includes a discussion of D.H. Lawrence's *Kangaroo and Dragon's Teeth: Literature in the English Revolution* (1987). Most of that came out of lectures, I've done a lot work in years in that sphere, but through the seventies I probably was putting more work into publishing and writing fiction. It was in the eighties, when I started having difficulties publishing fiction and was running into a lot of problems. Then I began to put my academic work together to be published, and then I started lecturing on Australian literature. So most of that work (e.g. *The Radical Reader*, 1977, 1982) was done in the eighties, when I thought I'd better secure my job. I was having trouble with my fiction: I was having trouble publishing it, writing it (laughs) and through those years I was doing that. But the priority for me was always to write fiction, so I never did as much literary criticism as I should have done. It has become something secondary, to be honest.

Question: Do you consider it as creative writing?

Answer: Oh yes, I think so...., I enjoyed doing it, that was the trouble, I got caught up and enjoyed doing it, and then I thought I should be writing fiction. Generally what I'd do is that I'd write fiction and when I'd be dried up, then instead of just sitting around and doing nothing, I'd get back to my lectures or articles and write that, and when I'd get bored with it I'd go back to writing fiction. So I kept on producing a lot by alternating.

Question: Because you probably can get ideas across also through literary criticism?

Answer: I think so, yes. But I'd say criticism was more explicitly political, socially oriented, because that was not the conventional English literary criticism, which was denying that. It's pure form or it's nothing about the society, it's purely literature. That seemed to be nonsense: how can students understand what's happening, unless they see the context of the ideas or how the ideas are working? Criticism /for me/ was primarily bringing out that aspect, mainly I was doing that. And first of all it was political ideas, like in *Political Fictions*. Then I realized I ought to do this more fully. I really had to look into the social context and the historical context, not just the ideas, so the work on the seventeenth century is much more historically researched than are the essays in *Political Fictions*. Take my work on Milton and Marvell. So I did more historical reading there and developed that way. The more recent work I did on the Australians, like Lawson, Furphy, Stead, came out of the historical context.

Question: Let's take Marcus Clarke, for example (1976, 1977, 1983). I am really interested in why you chose his work?

Answer: It was just...., well, lots of it is accidental. I was back in England, when I was teaching in Birmingham (1967-68) and one day somebody asked me to give a lecture on Australian fiction for the Australian summer school. At that point Australian literature was hardly taught in Australia or anywhere else. In the sixties we did a little bit of Patrick White and people kept saying to me I must read Marcus Clarke. So I said, 'okay, I'll read it, I'll give this lecture.' When I read the novel *For the Term of His Natural Life*, 1882/, I wrote a whole lecture and gave it at this summer school. Then I was talking to my professor responsible for having done that and he said there was a series of books 'Australian Writers and Their Work'. They wanted me to write a book on Marcus Clarke: so that's how it happened.... And the book on Clarke is much less historically researched than my later work, still much more in the new critical mode. It is less critical.

Question: And the later work on Henry Lawson and others?

Answer: I published a collection of essays called *The Radical Tradition* (1933), including studies on Lawson, Furphy and Stead, given as the 1992 Colin Roderick Lectures for the Foundation for Australian Literary Studies at the University of Northern Queensland in Townsville. But you see, the Lawson work came out of

the work I was doing on the novel *The Paraguayan Experiment* (1985) and its context of ideas William Lane's 'New Australia' experiment re-created in fictional form/.

Question: The Paraguayan Experiment is not pure fiction, is it? What are its social dimensions?

Answer: No, no, it is based on data, on actual documents. I tried to show why Lane's settlement failed, really. 'New Australia' was a utopian settlement, with all the best utopian risks. I wanted to see how the authorities were putting provocateurs, police agents in it to make sure that it failed. According to the evidence, members of the settlement certainly suspected it. And when you look at the behaviour of certain people, quite clearly it was what happened. Nobody wanted a successful society that would bring revolution to Australia. I took it seriously in its intentions and then tried to see who the people were: they were anarchists, trouble-makers.... So my intention was to rewrite history.

Question: And then you published the book *Social Visions* (1993)?

Answer: It's really a parallel to the earlier book *Political Fictions* (1980). It's a collection in the sense that...., it's a companion book, really. It was sitting here waiting to get published for quite a while. Then I thought I shouldn't waste all this material.

Question: Back to your fiction writing now. In the seventies you were described as a radical inner-city writer. Do you still consider yourself as such?

Answer: (laughs) I don't live in the inner city any more, for one thing.

Question: That's right. You live on this beautiful island now, surrounded by cockatoos that are trying to 'disturb' this interview.

Answer: (laughs) So I think that will make a change. I grew up in the country in England, so I always had the feeling for the country, I think. There wouldn't be much to describe me as a radical these days, (laughs) I think I have matured, I can see things a bit more clearly. I think that my social analyses are still valid, though, more valid than ever. But these are not times everybody wants to hear that.

Question: I think that one can decode several layers in your work. At a first sight your stories seem rather simple. At least that is my experience with students, you know. I want to say that words and expressions are not all that complicated. The surface level seems very simple, but then the stories turn out to be almost like allegories; there's a message behind them. Have you done this on purpose?

Answer: Yes, I think so. I mean, I like writing to be accessible and clear and I like to use the living language. I also base things on experience, observation; they are not especially made up, they are real-life situations. But the situations I choose are the ones that carry some larger metaphoric or allegorical meaning. Veronica Brady reviewed my *Great Climate* (1990). She said when the stories first came out she thought they were just about the inner city, but when she read them later she realized there was a lot more going on in them. I was pleased that she admitted that, you know.

Question: Some of your fictional characters create fiction themselves. Are they thus structuring reality? What is reality for you as a writer?

Answer: Well, the reasons I wrote this were that they were the sort of people I knew and they could write back and reply. I think one does rationalize. You shuffle the selection of memory to get your version of reality. I think I have always found reality a bit tentative, you know, what I have written down. That's what reality is for me. To what degree that was true, did it actually happen or did I make it up, I don't know. I am not a philosopher, I find all this a bit frightening, actually. I look at the stars, and the impermanance and transience of reality is just a sort of an abyss for me. I guess at some psychological level I would structure reality.

Question: It seems to me that, although you did have problems in getting published in Australia at some point, your work has now been translated into several languages. Right now I think you've got several projects under way?

Answer: I've got translations into Serbo-Croatian, and now some work is coming out in Bengali and Korean. Individual stories have appeared in Japanese, Chinese, Bulgarian, German, Hungarian. Yes, in some twenty-five languages. So the work has gone around. I've just never had one book of fiction published in England, no, sorry, except for *Great Climate*. All the rest were published here in Australia. I've published in English magazines, of course, but the disappointment is well known also to many other Australian writers that can't get published in England, (laughs). I was the last of my contemporaries to get published by Faber in England. Carey, Bail, Drewe, Moorhouse had all been published by Faber.

Question: Do you feel any affinity with any of the writers you have just mentioned?

Answer: I still feel some affinity with Moorhouse, because we've done a lot of writing together. I like the early Carey, his stories. I feel that both have gone for the Booker novel and I'm not sure I would want to do

that. I think that's a sort of trap. Nobody would reject the money, but in the long run you are being manipulated by the market forces. This is why I kept my teaching job. I don't have to play this game.

Question: You're currently working on a British alchemist and his assistant. When is the work going to be published?

Answer: Oh, I've been working on it for four years now, I am way behind. Alchemists were summoning up spirits. Dee was a mathematician, a philosopher and he felt he'd come to the limits of what he could know scientifically. He looked out for somebody who could read, who could summon up angels. And he had experiments with those people. Finally this man Kelly turned up, except that when he turned up he called himself Talbert. It turned out he actually was a spy trying to entrap Dee, which he admitted later. Presumably sent by the Church authorities. Kelly would look into a crystal mirror and the spirits would come. They would speak through him and he would ask questions. There are thousands of pages of transcripts of the seances Dee and Kelly started in England and then they went to Europe, to Prince Lasky in Poland. He employed them, hired them. They went back with him to Cracow and then he ran out of money. He wasn't paying them. At a seance the spirit said to them to go and see the emperor. So they went down to Rudolph II in Prague. They tried to get an audience with him. Then the Catholic authorities said these were necromancers, summoning up the dead. So they fled to Germany and Count Rosenberg, who was a very powerful landowner in the Habsburg Empire. He gave them protection. They lived on his estates in Southern Bohemia. Then Dee went back to England, Kelly fell in favour with Rudolph, he even was knighted, then he fell out of favour, was jailed, tried to escape from jail, fell from the tower, broke his leg and died. Now, some of the records are a bit sketchy. The actual spirit records, however, go on and on. As with The Paraguayan Experiment, I am trying to keep the original documents. There is not much fiction in it. Perhaps it's not going to be a fictional book, I don't know. I wanted to get the narrative from other historical sources to see what was going on. I've written the first draft, I've written the second draft, I'm about half way through the third draft, but I'm still unclear about what shape it will finally take. What happens in the end is that materials have vanished. We don't really know what happened at the end. I'd like to say it'll be a novel. I write a history, but it can end up like a postmodern novel, indeterminate. It's got to be narrative there, somewhere in that area.

Question: Are you also writing 'pure fiction'?

Answer: I've just finished a book called The Literary Pages. It's really my version of Balzac's Lost Illusions. There is a rise and fall of a young writer. It's based on my thirty years in Sydney. It is just focused on different aspects of book reviewing, the alternative world, publishing. It's a memoir.

Question: It sounds like it's going to be a really interesting book. Will it be published soon?

Answer: (laughs) Touch wood, I hope so. It's sitting in the room up there, it's that big heap of paper there. That interrupted me, working on Dee and Kelly. It's a fictional memoir. It's written as a novel. It's very selective, of course, but it's selective in terms of the bits that work as fiction. Whereas if you are working on an autobiography you put in little bits of memoirs and things that don't develop. Originally I thought it'd be dealing with growing up, but I couldn't bring myself to write about Oxford. I took out the early childhood chapter, so it's not focused on England, it's focused on Australia straight. The final chapter, you know, the sort of final despair, is set in America. What worst thing could happen to a writer to end up teaching creative writing in America (laughs). So I hope that in one way or another it will come out soon.

Question: Is it, then, going to be a sort of chronicle?

Answer: Yes, I guess so.

Question: Now you're living on the Scotland Island, so close to Sydney, and yet so secluded, I think this might bring a new strain into your writing?

Answer: (laughs) Yes, I actually have written one story about the island.

Question: Michael Wilding, thank you for your answers, and all the best with getting your fiction written and then also published-your fiction that has found so many readers all over the world. In Slovenia, too.

JOLKIZMI

Jolka Milič

(Rekla brez kontroliranega porekla in z njim)

Kaj bi bilo iz nas, če bi Eva sebično sama pojedla jabolko. Ljubljenemu Adamu pa dala kvečjemu pecelj in peške?

Komunizem je umrl, a čeprav ne verjame v posmrtno življenje, je trdno preričan, da bo vstal iz groba.

Ni dovolj, da mi je šlo za nohte in da nisem dobila niti toliko, kolikor je za nohtom črnega, za nameček se mi je naredila še zanohtnica.

23. APRIL - SLOVENSKI IN SVETOVNI DAN KNJIGE Dan Kupovanja in poklanjanja knjig

Lani tega dne je bil prvi dan slovenske knjige.

Predsednik DSP Ewald Flisar ob slovenskem dnevu knjige opozarja, da smo Slovenci »knjigo včasih idealizirali, bila nam je v ponos in uteho, bila je tisto, kar nas je najzanesljiveje postavljalo ob bok duhovno velikim narodom. V zadnjih letih je naša ljubezen nekoliko ovenela. Ni pa umrla. Danes imamo priložnost, da obnovimo to našo najlepšo in najbolj duhovno ljubezen in v knjigi ponovno odkrijemo vse tisto bogastvo domišljije, brez katerega je življenje zgolj prazna rutina. Predvsem pa lahko dokažemo, da ne znamo podarjati samo parfumov, čokolad in steklenic vina, ampak tudi nekaj, kar ima od vseh stvari na svetu najtrajnejšo vrednost.«

Foto: Igor Bratož

Od slovenskem dnevu knjige smo nekaj pisateljev prosili za kratke izjave o obdarovanju s knjigami:

Sergej Verč

Foto: Tihomir Pintar

In vendar sem lebdel, najprej tik pod stropom svoje sobe, kasneje nad strehami svoje hiše... Še zdaj, po skoraj štiridesetih letih, kar sem odložil čudovito delo Ferenc Molnárja *Dečki Pavlove ulice*, si ne morem in niti ne znam zanesljivo odgovoriti na vprašanje, ki se mi ob najrazličnejših priložnostih, kot je denimo to Delovo povabilo, pojavlja z nezmanjšano silovitostjo: sem to svoje letenje doživljal le v prebujnih sanjah ali pa me je knjiga *A Pál utcai fiúk*, ki so mi jo podarili starši za rojstni dan, tako globoko presunila, da mi je resnično omogočila nenavaden polet...

Natančno se spominjam: knjiga z modro platnico in belimi silhuetnimi podobami deških obrazov je ležala na nočni omarici, jaz pa sem sredi sobe v počepu čakal na vzlet. Ko sem se res dvignil, sem v vodoravni legi plaval nad svojo dragoceno knjigo in iz ptičje perspektive opazoval svet pod sabo. Natančno se spominjam, da sem resnično svojega podviga preveril tako, da sem se uščipnil v lice, da je krstu plavajočega telesa v zraku sledilo še nekaj sprehajalnih poletavanj, tudi skozi okno okoli petnadstropne hiše in nad njo, in da je bil užitek popoln ali vsaj podoben tistem, ko sem hlastal po napetih dogodivščinah dečkov iz Pavlove ulice.

Potem je prišlo življenje, je rekel pesnik, ki ni nič vedel o življenju, in z njim konec vseh mojih zračnih izletov. A še danes ne vem, ali sem vedel, da vem... Hop, hop, hop...

Pripravil IGOR BRATOŽ

Janko Moder

Foto: Igor Bratož

Pri meni je podarjanje knjig ne le praznik, tudi pravilo, za petek in svetek. Lani je na primer samo *Turističnih vodnikov* odromalo sedem čez lužo z obiskov sorodnikov v stari domovini. Za kulturno kroniko še trije utrinki iz študentovskih let.

Poljakinja, v katere govorico sem se zaljubil, mi je zapovrstjo poslala nekaj številčevih tednika, jaz pa sem ji sproti pošiljal nazaj prevode. Še danes pa (ne) vem, zakaj ni bilo nič iz te ljubezni, ali zaradi preveč ali zaradi premalo (dobrih) prevodov.

Dr. Tine Debeljak mi je, mladem iskalcu, nekoč dal *Mirejo* Frédéric Mistrala. In kakor je

bilo takrat – in je včasih še zdaj – pri meni pravilo, sem se v romantično provansalsko epopejo tako zaljubil, da sem jo takoj začel prevajati. Prevod pa je izšel šele pred desetimi leti.

Še bolj zgodaj sem nekoč pri antikvarju na koncu Starega trga zasledil Krajčev izdajo Valvasorja v broširanih zvezkih. Antikvar mi jo je kot stalni stranki na pol podaril, ker je manjkalo nekaj zvezkov, jaz pa sem mu ne le še dolgo nosil obroke, temveč doma knjigo tudi prevajal. In jo še zdaj. Ali pa bo kdaj »kal pognalo seme«, sam Bog ve.

Ciril Zlobec

Foto: Srdan Zivulović

Ali ni čudno, da se smešne stvari dogajajo predvsem ljudem, ki imajo smisel za smešno? Jaz, ki sem po naravi in po sili razmer resno intoniran, se ne spominjam ene same smešne anekdote v zvezi s svojimi knjigami. Anekdot je seveda dovolj, toda nič humornega ni v njih. Kot na primer v zadnji, iz lanskega decembra. Dr. Matjaž Turk, učeni mož z univerze, je v imenu svoje stranke sporočil urbi et orbi, kako nemoralen pesnik da sem. Dokaz: za svojo zadnjo zbirko naj bi prejel astronomski honorar (v resnici sem založnici odstopil pesmi za stonj), medtem ko naj bi moj davni sorojak Gregorčič napisal, brez honorarja seveda, svoje najlepše pesmi v ljubljanski hiralnici itd. Noben novinar ali slavist se ni spomnil podatka iz osnovne šole, da se je Gregorčič kar držal Kobarida, Rihemberka, Gradišča in Gorice in že zato ni nikoli ne pisal ne umiral v ljubljanski hiralnici, honorar za njegovo prvo zbirko (1882) pa je bil tolikšen, da si je zanj kupil hišo in posestvo na Gradišču pri Prvačini. Altró che Zlobec, bi rekla Jolka Milič...

To je ta moja najnovejša anekdota v zvezi s knjigo. Ni sicer smešna, je pa tipično slovenska.

Janez Gradišnik

Foto: Igor Zaplatil

Kot otrok in posebno še kot mladostnik sem bil silno željan knjig in branja, ampak živel sem v podeželskem mestecu, kjer so bile knjige redkost. Da bi mi kdo katero podaril, ni bilo misliti. In vendar se mi je zgodilo, da sem dobil v dar ne ene, temveč cel kup knjig – majhen čudež se mi je to tedaj zdelo.

V naš kraj se je namreč priselil upokojen nadučitelj, napol Nmec napol Slovenec, lastnik kar velike knjižnice. Ne vem več, kako se mi je posrečilo, da sem prišel v stik z njim in da mi je začel posojati knjige. Slovenskih je imel bolj malo, a jaz sem tedaj že znal toliko nemško, da so mi bile dobrodošle tudi

nemške knjige. Zato sem kar pridno zahajal k možu, ki je bil tudi sicer zelo zanimiv, saj je bil prebral vse mogoče.

Poznala sva se kako leto, poldrugo, ko mi nekega dne pokaže manjši zaboček na svoji mizi in reče: »Če hočeš, tole ti lahko podarim. Nemške knjige so, povečini reklamke. Po priselitvi sem zaboj pozabil v kleti, pa so se ga žal lotile podgane. Mogoče si le še kaj nabereš iz zaboja, saj mora biti precej knjig še celih.«

Ne bom popisoval, v kakšnem stanju je bil zaboj, ko sem ga doma odprl. Ampak poleg drugega sem potegnil iz njega sedem ali osem Dickensovih romanov v nemščini, v takrat slovečih Reclamovih žepnih izdajah, in Dickens je bil tedaj moj ljubljenc. Mož bi me ne mogel bolj razveseliti.

Bi se dal iz tega dobiti kak nauk? Morda takšen: Podarjene knjige si vesel, tudi če ne prihaja iz najboljše družbe.

● Resolucijo o svetovnem dnevu knjige in avtorskih pravic so članice Unesca sprejele novembra 1995 v Parizu.

Alojz Ihan

Foto: Igo Bratož

Kar sem začutil ob vabilu redakcije – da bi se razpisal o podarjanju knjig – je slaba vest. Ko je namreč moj pogled zdrsnil s tvojega pisma, se ni mogel ogniti trčenju s knjigo *Seven Clues to the Origin of Life*, ki mi jo je – oho nazaj – posodil Milan Dekleva. Posodil, ne podaril! Ampak to je bil šele začetek, kajti ko so moje oči začele brskati po knjižnih policah, so se kot pri igralcu fliperja začele ustavljati v vseh mogočih in nemogočih skritih koticah, se odbijati v zanimivih diagonalah, prerivati med debelimi leksikoni in na marsikaterem mestu se je bilo nerodno ustaviti. Tako zelo, da sem kmalu raje opustil iskanje

in začel kritično preudarjati, kje vse pa so tiste knjige, ki sem jih posodil sam, in takrat seveda nisem mislil na kakršnokoli podarjanje.

Morala mojega odgovora ob akciji splošnega podarjanja knjig je torej nasvet (predvsem zame), da je dan pred darežljivo evforijo 23. aprila fino izkoristiti za kontemplativno (samo)spraševanje o vsebini lastnih knjižnih omar, za ponos nad vsem, kar je bilo kupljeno, za hvaležnost nad tistim, kar je bilo podarjeno, in za kesanje in trden sklep o tistem, kar v resnici ni bilo podarjeno. Brez take pravne pepelnice se namreč utegne komu primeriti, da bo podarjal, kar bi moral pravzaprav vrniti. In prenašanje lastnih krivd (v knjižni obliki) na nič hudega sluteče prijatelje pravzaprav ni namen svetovnega dneva knjige.

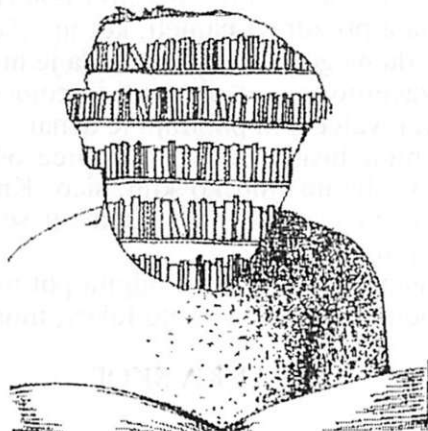
Franjo Francič

Foto: Tihomir Pinter

Knjige beremo zato, da se zavemo, da nismo sami, pravi Hopkins v filmu *Ostanki dneva*. Brez dvoma je knjiga živo bitje, vsaka ima svoj čas semena misli, rasti pisanja in rojstva, ob izidu. Zgodi se, da knjiga shodi, da najde pot do ljudi, včasih pa ugasne v pozabi. Veliko knjig sem poklonil, precej sem jih dobil v dar. Nešteto je zgodb, pivskih in škandaloznih, romantičnih in smešnih. V Piranu od desetih knjig leposlova, ki jih prodajo na leto, kupim devet izvodov jaz, desetega napišem. Knjige, ki sem jih podaril, so končale kot podstavki za rože. Šef knjigarne je eno s posvetilom spet vrnil na knjižno polico. Sicer pa: na Obali sta dve knjigarni, ki si zaslužita to ime. Knjigo izrivajo drek, žlindra in plastika.

Ko prvič vstopim v stanovanje ali hišo, najprej poiščem knjižno polico in zatežim – to mi največ pove o prebivalcih. Naj se v rit pišejo tisti, ki trdijo, da je knjiga zgolj stvar in tržno blago! Branje knjig je način življenja, iskanje potrditve, da nismo sami. Brez knjig bi bilo življenje še bolj sivo, depresivno in predvsem: bolj samotno!

Kajetan Kovič

Foto: Edo Primožič

Ljubezen do knjig je mogoče zadovoljiti na več načinov. Lahko jih kupujemo, dobivamo v dar, si jih sposojamo, da o četrtem načinu ne govorim. Če si jih sposodimo v javni knjižnici in jih pravočasno ne vrnemo, nam zaračunajo zamudnino oziroma celo ceno, če knjigo izgubimo ali zapravimo. Izposojajo iz zasebnih knjižnic laže ilustriramo z anekdoto: Pred domačo zabavo pravi mož ženi: »Glej, da kak gost ne zaide v mojo knjižnico.« »Se bojiš, da bi ti kakšno knjigo ukradel?« »Ne,« pravi mož, »lahko bi prepoznal kakšno svojo.«

V mojih študentskih letih so nas javno oskrbovali pretežno s sovjetsko socialrealistično literaturo. Moj prijatelj je imel zasebno sobo v Stožicah in v sobi stanodajalčevo zasebno knjižnico, katere repertoar je bil precej širši od javnega. Ko sem bil nekoč pri njem na obisku, mi je pozornost zbudila knjižica izbranih pesmi nemškega pesnika, in prosil sem ga, naj mi jo posodi. Tako sem se seznanil z Rainerjem Mario Rilkejem, čigar pesmi so mi bile tako všeč, da sem si knjižico prisvojil. Ne vem, ali jo je pravi lastnik kdaj pogrešil, vsekakor bi mu za povračilo tudi danes raje kupil pesnikova zbrana dela, kot vrnil ta iniciacijski zvežčič.

Za storjeni greh sem se skušal odkupiti tako, da sem doslej objavil tri izbore Rilkejevih pesmi v slovenščini, pripravljam pa še četrtega. Sicer pa: naj vrže kamen, kdor ljubi knjige in je brez greha.

Lojze Kovačič

Foto: Joco Znidaršič

Sredi vojne, leta 1942, sem svoji nečakinji Gizeli za šesti rojstni dan poklonil zgodbo *Tri piške gredo po svetu*. V snopih sešitih listov sem jo naskrivaj pisal in risal kar nekaj tednov. Pol stoletja kasneje sem na obisku pri Gizeli ta zvežčič, svojo prvo knjigo, ugledal znova: spisan ter zrisan v razvednelim črnilom in ostanki svinčnikov ter barvnikov. Nečakinja je zgodbo dolga leta nosila s seboj, iz begunskih in begunska taborišča in po raznih deželah Evrope, dokler snopič ni našel svoje poti v njenem domu v Homerju v državi New York, zaviti in spravljen kot dragocenost v skrinji z nakitom.

Med vojno smo drug drugemu zvečine poklanjali stvari, ki smo jih izdelali sami. Kmet meni krompir, jaz njemu knjigo poezije. V načelu smo ravnali približno tako kakor trije modri z vzhoda, ki so v Betlehem prinesli v dar plodove in izdelke iz svojih dežel. Danes marsikdaj knjigo, ki po izročilu »najbolj razume človeka« in ga »najprijazneje osami od tegob«, poklanjamo z zadregjo kot nekakšen dodatek glavnemu darilu, denimo steklenici viskija Jack Daniel's, ki smo ga dali aranžirati v cvetličarni na vogalu. Mogoče bi bilo prav spet uvesti spiritualni sistem »blagovne izmenjave« pri obdarovanju in si med seboj začeli spet poklanjati stvari, izdelke naših rok in uma. Navkljub svetu, ki prisega na ekvivalenco drugačne vrste.

Zamisli za dan knjige se zgleduje po prazniku sv. Jurija: na ta dan je med Katalonci običajno, da si podarijo knjigo in rožo (knjigarne rožo priložijo vsaki kupljeni). Unesco je današnji datum sprejel tudi zato, ker so na današnji dan leta 1616 umrli Miguel de Cervantes, William Shakespeare in Inca Garcilaso de la Vega. Predlog organizatorjev slovenskih prireditev ob prazniku je preprost: vsem, ki jih imate radi, danes **POKLONITE KNJIGO!**

KNJIGA MOJA UČITELJICA IN PRIJATELJICA

S prvo slovensko knjigo sem se srečala v začetku leta 1943. Bila sem še otrok. Hodila sem v slovensko šolo, ki jo je vodil duhovnik Berce Victor. Bil je čudovit človek. Nekje sem že napisala, kako je preprečil požig vasic v Brkinih in rešil gotove smrti marsikaterega kmeta teh krajev. Skrival in reševal je slovenske knjige, da niso končale na grmadi, ki so jo fašisti kurili skozi 25 let zasedbe Primorske. Gospod Berce je tudi na skrivaj poučeval v slovenskem jeziku nas otroke iz Slivarske fare. V tej šoli sem dobila prvo slovensko knjigo pravljic. Morala sem jo skrivati pred okupatorjem. Bila mi je prava svetinja. Ponosna sem bila nanjo še posebno, ker sem jo dobila za nagrado mojega spisa "O, ta vojna!" Nosila sem jo s seboj na pašo, v šolo, ki je bila oddaljena od vasi, kjer smo živeli kot begunci kakih dvajset minut. Včasih so po isti poti korakali oboroženi okupatorski vojaki, tedaj sem se potuhnila v grmovje in knjigo založila v listje. Moja otroška domišljija se je bala ne le za knjigo, temveč tudi za osebe, ki so nastopale v pravljici. Te osebe so zaživele in se stiskale med listi knjige. Z njimi sem se pogovarjala in jih tolažila, naj se ne bojijo ker sovražnik jih ne bo našel. Vojaki so se oddaljili, zvelkla sem knjigo izpod listja, jo očistila in jo sveto vtaknila v mali nahrbtnik iz vrečevine. Prisopihala sem v šolo vsa srečna in ponosna, da "smo" prekanili sovražnika. V primeru, da je prišel sovražnik v šolo, je gospod Berce začel z molitvijo in vsi smo za njim pobožno molili. Vojaki so se zasukali in odšli, mi pa smo nadaljevali s poukom slovenskega jezika. Kdor ni kaj takega doživel, ne more čutiti v taki globini potujčevanje, kot ga čuti tisti, ki je šel skozi ponižanje samo zato, ker je ljubil materin jezik. Po končani vojni sem šla v gimnazijo z dobro podlago v slovenskem jeziku. Mislim dobro, v primerjavi z onimi dijaki, ki niso imeli niti ene ure pouka v slovenskem jeziku. Imeli pa veliko voljo in željo po znanju, zato uspeh je bil neverjetno visok. Knjige smo kar požirali. Nismo jih imeli veliko, a kar smo jih dobili, smo temeljito preštudirali. Knjige so nam bile velika pomoč pri premagovanju pomanjkljivosti v slovenskem izražanju. V dveh letih sem končala štiri razrede gimnazije in sprejeti izpit za sprejem na učiteljske. Na učiteljsko smo imeli večji dostop do knjig, saj je tolminska knjižnica bila kar dobro založena z njimi. Najprej so me zanimali življenjepisi znanih ljudi posebno iz fizike in kemije ter prirodoslovstva. Razni potopisi pa so mi odprli pogled na dežele, o katerih sem malo slišala v otroških letih. Knjiga **POD SVOBODNIM SONCEM** pa mi je odkrila podobo naših prednikov, o katerih italijanska šola ni niti želela slišati, kaj šele da bi nas učila o njih. Potopisi so razburjali mojo željo po potovanju. Najbrž imajo svoj delež pri moji odločitvi, da odplujem v to daljno deželo Avstralijo.

Od mojem odhodu iz domovine sem vzela s seboj, kar je bilo najnujnejše za mojo družino. Vse sem spakirala v nekaj kovčkov. Velik lesen zaboj (dva in pol kubična metra) je bil natlačen s knjigami. Od vsega sem se poslovila, toda knjige sem vzela s seboj. Ko so zaboj potiskali na ladjo so me vprašali, če jemljem s seboj zidake. Rekla sem jim, da je zaboj poln zidakov mojega življenja. Preteklo je precej časa, preden sem spet segla po slovenskih knjigah. Morala sem se zabubiti v angleške, da sem lahko upala na boljšo zaposlitev. Na delo sem se vozila z vlakom in ves čas vožnje sem srkala iz knjige besedo za besedo. Kjer se mi je zataknila izgovorjava, sem zaprosila študente, ki so potovali v mesto na univerzo. Tako je knjiga postala ponovna učiteljica. Tudi domače naloge sem pisala na vlaku, kajti po delu sem zvečer hodila na predavanja na Royal Melbourne Institute of Technology. Tu sem po štirih letih dobila diplomu za knjižničarja. To bi mi ne uspelo, če bi ne segla po knjigi, zato se ji moram zahvaliti. Kot knjižničar sem dobila delo v glavni pisarni, kjer sem vnašala v računalnik neangleške knjige za vse knjižnice v Victoriji. V tej dobi sem naročala knjige pri Čankarjevi in Državni Založbi v Ljubljani. Tako sem prišla do velike izbire knjig in vsak trenutek sem porabila za branje. Obe založbi sta zalagali knjižnico v Footscrayu, Altoni in Sunshine-u. Knjige me niso le učile, pomagale so mi premagovati težave ob izgubi najdražjih, ob veliki bolezni in ob žgočem domotožju. Knjigam se moram zahvaliti, da sem ostala pri zdravi pameti, kot to rečemo, ob hudih udarcih, daleč od rojstnega kraja. Ob branju sem pozabila na gorje in spoznala, da je mnogo drugih ljudi, ki grede skozi težave in vendar se zvečejo in zacelijo rane. Knjiga mi je pomagala, da mi ni bilo treba hoditi okoli psihiatrov ali takoimenovanih svetovalcev, ki pobirajo le denar.

Ni čudno, da sem knjigam odstopila največjo sobo v moji hiši, kjer segajo police od tal do stropa. Ker ni več prostora v sobi za nove knjige, hodim v bližnjo ljudsko knjižnico. Knjiga mi nadomešča gledališče, kino, opere. V nji najdem vedno kaj novega. Po hudi operaciji se najbolj zanimam za knjige, ki govore o zdravju in kako si ga zboljšati in obdržati.

Zame knjiga je učiteljica, zdravnica, prijateljica v najhujših trenutkih in mi odpira pot med ljudi ter v me samo. Zato sem zapisala v oporoko, da mi morajo položiti knjigo v mojo rakev, morda bom tudi tam onkraj si jo zaželela.

IVANKA ŠKOF

HVALA, JOŽE

Dovoli mi, da v imenu vseh članov SALUKA se Ti zahvalim za dolgotrajno in neumorno delo, ki si ga opravljal kot urednik, pisec, blagajnik, razpečevalec edine literarne revije slovenskih Avstralcev-SVOBODNIH RAZGOVOROV

Le tisti, ki je kdaj opravljal podobno delo ve, koliko truda je vključeno v pripravo glasila preden pride v roke naročnika. Ti si vse to tiho opravljal brezplačno in večkrat zalagal iz svojega žepa, da si kril stroške. Poleg tega si moral skrbeti za dom, družino z otroci. Večkrat se je Tvoja žena počutila osamljena, ko si Ti sedel v sobi in urejal glasilo. Vse to je zahtevalo celotnega človeka, da ne govorimo o stroških, ki si jih imel in moral večkrat seči v svoj žep.

Takega napora zmore le človek, ki mu je mnogo do ohranitve materinega jezika daleč proč od domovine. Z literarnim glasilom si gojil slovensko besedo, z njim si tudi sam rasel v priznanega poeta in družil tiste Slovence, ki so mislili enako in so čutili, da tudi oni imajo kaj povedati. Brez SVOBODNIH RAZGOVOROV bi ta skromna a pomembna dela ostala v predalih in bi ne zagledala "svitlo". Rekla sem pomembna dela. Da, saj smo tudi več kot trideset let od doma sredi gozda anglosaksonske govornice in tiska od jutra do večera in vendar ne vnašamo toliko tujk v naše prispevke, kot jih najdemo v tisku naše stare domovine.

Z literarnim glasilom nisi gojil le slovensko besedo, temveč si nas povezal v malo slovensko družinico, ki je razkropljena po tem širnem kontinentu od Sydney-a, Darwin-a, Perth-a, Adelaide, Tasmanie do Melbourne-a. Potom Svobodnih Razgovorih smo se globlje spoznali in postali dobri prijatelji. Kdor še ni bil v Avstraliji, si ne more predstavljati razdalj, ki se vlečejo od enega mesta do drugega in z njimi veliki stroški pismenih, telefonskih in potujočih kontaktov. Lahko je v Sloveniji priti skupaj na kavo in se ob njej razgovarjati o oblikah in vsebinah pisanja. Poleg tega so doma na tekočem s kulturnimi prireditvami, s tiskom itd. Imajo priliko se pogovarjati z že priznanimi literati. Prisluhnejo diskusijam raznih profesorjev, ki nastopajo na televiziji. A mi smo sredi puščave, kjer niti eno slovensko drevo ne raste, da bi bili deležni njegove sence. Tudi mentorjev nimamo v Avstraliji, ki bi nam pomagali. Kljub temu smo v okviru Saluka pripravili dva zbornika in bolj nadarjeni literati so izdali nekaj svojih knjig. To je pohvale vredno, saj smo skoro vsi zelo pozno prišli v Avstralijo. Največ nas je priromalo okrog leta 1965. do začetka sedemdesetih.

Kmalu po nastanku S R si prevzel levje delo Ti, Jože in skozi deset let si solidno in z veliko natančnostjo opravljal dolžnost, katero si prevzel na svoja ramena pred desetimi leti. Zato še enkrat hvala Ti v imenu vseh članov SALUKA! Čas je, da si malo odahneš in kadar utegneš kaj napišeš, veselilo nas bo.

Pavli Gruden pa želimo še mnogo zdravih let, polnih moči, da bo lahko spet nadaljevala od tam, kjer si Ti nehal.

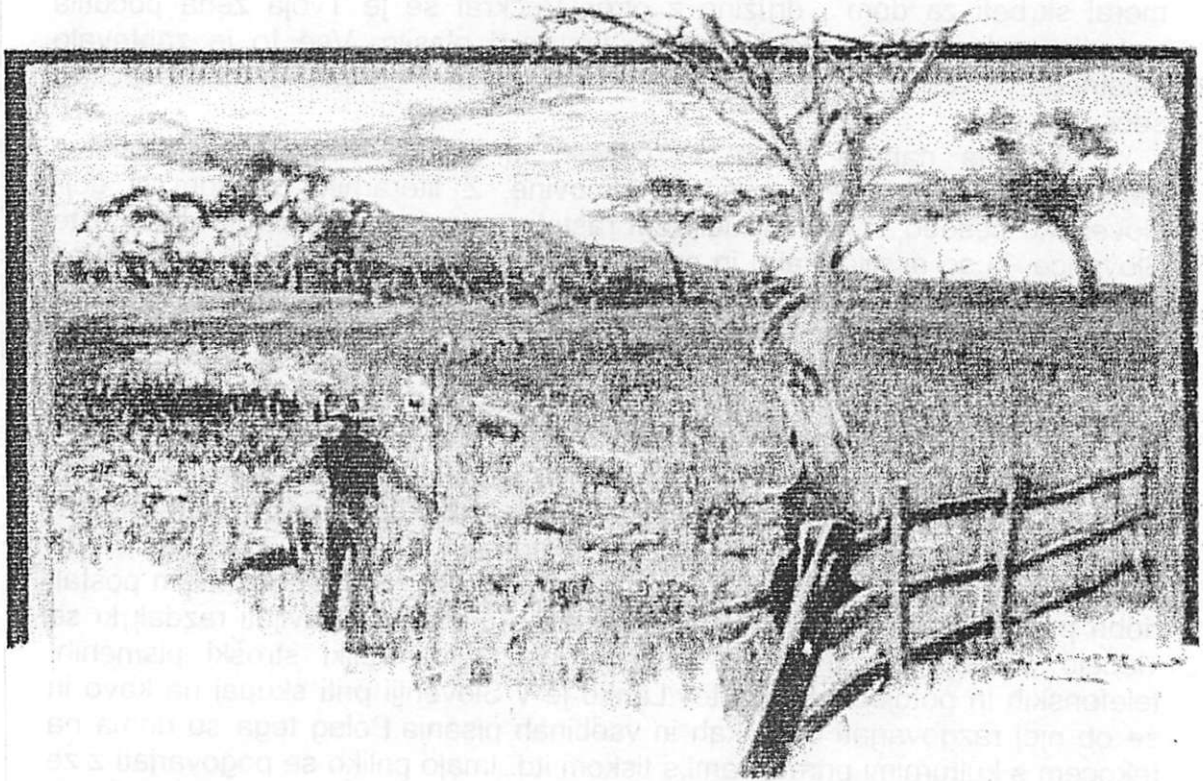
Ti si naše družine ud in brez Tebe naše telo bi bilo zelo okrnjeno. Prejmi naše priznanje za dolgotrajno in uspešno opravljeno delo.

POEMS BY BANJO PATERSON

(1864 - 1941)

Andrew Barton Paterson, known affectionately as Banjo Paterson, is one of Australia's most important literary figures. His poems have transcended issues of literary greatness and creativity and become part of the folk culture of the country. They are part of the nation's mythology and imagination and, as such, are integral to the way Australians see themselves. They are authentic expressions of a people which, in its infancy, saw itself as essentially rural, hardworking, laconic, isolated and deeply individualistic. They reflect a world that no longer exists-except in the minds and the imaginations of the people.

THOSE NAMES

The shearers sat in the firelight, hearty and hale and strong
After the hard day's shearing, passing the joke along:
The 'ringer' that shorn a hundred, as they never were shorn before,
And the novice who, toiling bravely, had tommy-hawked half a score,
The tarboy, the cook, and the slushy, the sweeper that swept the board,
The picker-up, and the penner, with the rest of the shearing horde.
There were men from the inland stations where the skies like a furnace glow,
And men from the Snowy River, the land of the frozen snow;
There were swarthy Queensland drovers who reckoned all land by miles,
And farmers' sons from the Murray, where many a vineyard smiles.
They started at telling stories when they wearied of cards and games,
And to give these stories a flavour they threw in some local names,
And a man from the bleak Monaro, away on the tableland,
He fixed his eyes on the ceiling, and he started to play his hand.

He told them of Adjintoothbong, where the pine-clad mountains freeze,
 And the weight of the snow in summer breaks branches off the trees,
 And, as he warmed to the business, he let them have it strong--
 Nimitybelle, Conargo, Wheeo, Bongongolong;
 He lingered over them fondly, because they recalled to mind
 A thought of the old bush homestead, and the girl that he left behind.
 Then the shearers all sat silent till a man in the corner rose;
 Said he, 'I've travelled a-plenty but never heard names like those,
 Out in the western districts, out on the Castlereagh
 Most of the names are easy--short for a man to say.
 'You've heard of Mungrybambone and the Gundabluey pine,
 Quobbotha, Girilambone, and Terramungamine,
 Quambone, Eunonyharenyha, Wee Waa, and Buntijo--
 'But the rest of the shearers stopped him: 'For the sake of your jaw, go slow,
 If you reckon those names are short ones out where such names prevail,
 Just try and remember some long ones before you begin the tale.'
 And the man from the western district, though never a word he said,
 Just winked with his dexter eyelid, and then he retired to bed.

PIONEERS

They came of bold and roving stock that would not fixed abide;
 They were the sons of field and flock since e'er they learned to ride;
 We may not hope to see such men in these degenerate years
 As those explorers of the bush--the brave old pioneers.

'Twas they who rode the trackless bush in heat and storm and drought;
 'Twas they that heard the master-word that called them further out;
 'Twas they that followed up the trail the mountain cattle made
 And pressed across the mighty range where now their bones are laid.
 But now the times are dull and slow, the brave old days are dead
 When hardy bushmen started out, and forced their way ahead
 By tangled scrub and forests grim towards the unknown west,
 And spied the far-off promised land from off the ranges' crest.

Oh! ye, that sleep in lonely graves by far-off ridge and plain,
 We drink to you in silence now as Christmas comes again,
 The men who fought the wilderness through rough, unsettled years--
 The founders of our nation's life, the brave old pioneers.

Moj Bog

Napokan dobrot,
sebi povšečen,
povsem zablóden sem vase,
ko Ti nenehno trpiš v meni,
ker zaradi moderne slepote
jaz tako pogubno bodem v temó.
Moj Bog,
razžaljen kot si,
le dvigni svoj božji prst
in mi primaži navadno klofuto;
iztreznjen bom goden za spravo!

2

Pepelnična sreda -
stresa me: "IN-RI";
par besedi na krizu.
Nad trgom v osti zvonika brni,
veter sepeče mi stiha
in me izgublja v utrip, v vatno sekundo navdiha.
Pil sem Te,
čutim opojnost OBEĐA -
blažena božja BESEDA!

3

Kristus, moj Bog,
pusti me
naj še jaz,
črvek skesan,
hodim za tabo!
Saj tudi jaz,
z dolžnostjo kristjana,
sočutno s srcem v srcu s Tabo trpim,
ko žigažagam v morju prezira in nezvestobe
v les zakovani LJUBEZNI.

4

Moj Bog,
ko sem tvoj
se ne plašim,
te ne skrivam,
ne zapostavljam te!
Verujem, kažem
res, da te ljubim;
svet prepričujem!
Se ne sramujem,
z dobrimi deli žiriram zate,
se nate sklicujem!
Sijem v tebi, ko pride nedelja,
delim te z drugimi,
živim zaupno z lučjo evangelja.

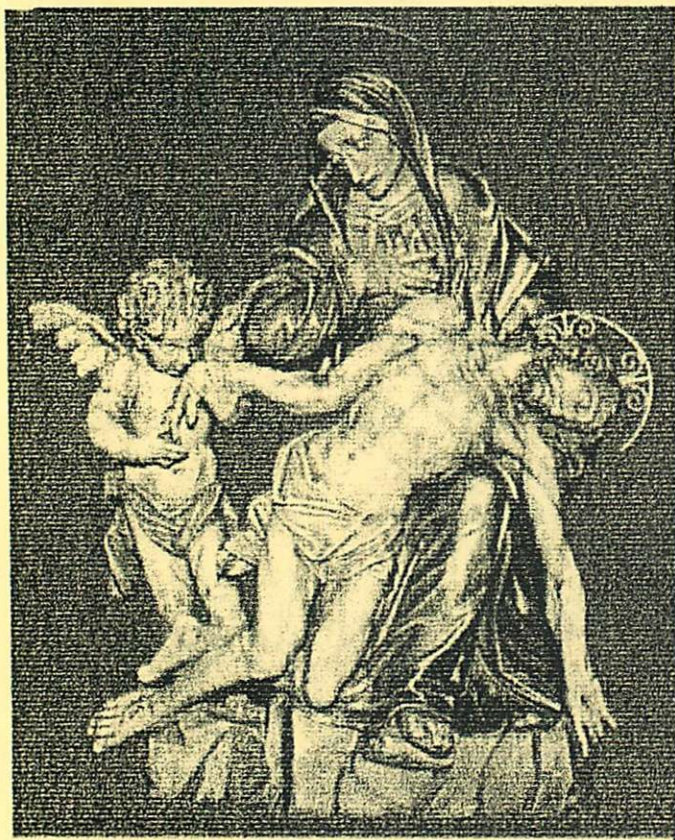

Maksim Gaspari

K žegnu nesejo

Vsem Slovencem
po svetu in doma
Aleluja!
kličejo dobronamerni
SALUK
in
prijateljski
Svobodni razgovori

TRI ŽALOSTNE MATERE

ŽALOSTNA MATI BOŽJA v ljubljanski stoinici
(kapela Odrašenika sveta. 18. stoletje, kipar neznan)

(Delo, 16. 12. 1992, Telefoto Reuter)

(Delo, 13. 4. 1986, Telefoto Reuter)

GLAD — BOŽJI ROP

Koža, kost, strt duh
in LAŽ, da vsak otrok na
svet prinese kruh.

Pavla Gruden

Feeding of the people of the world is no longer a philanthropic project for the missionaries. There will be no peace in this world, until the worst imbalances around the world are eliminated.

Hans-Broeder Krohn

IGRALEC (Fragmenti) POLDE BIBIČ

Gledališko umetnot čutim kot umetnost trenutka: zaradi tega je najbolj živa umetnost. Življenje je namreč neskončen niz trenutkov, vsak trenutek je enkratno, drugačen in neponovljiv. Vsak trenutek je doživetje. Gledaliških večerov je, kakor trenutkov v življenju, neskončno mnogo, vsak od gledaliških večerov pa je poseben. Doživetja različnih gledaliških večerov so si lahko podobna, enaka ne morejo biti.

Umetnost trenutka -- enodnevnica. Kadar s tem pojmom poimenujemo delo, ki je kratkega življenja zaradi nemoči, zaradi pomanjkanja energije, pomeni nekaj slabega. V zvezi z gledališčem pa mi pomeni *enodnevnica* prisodobno trenutka eksplozije življenjske in umetniške energije. Mušice enodnevnice omalovažujemo po krivici. Koliko bleska, žara, življenja, radosti, domišljije, strasti je v trenutku njihovega plesa v luči zadnjih žarkov zahajajočega sonca. Ognjemet življenjske sreče. Enkratno in neponovljivo. Hip. Strasten, vroč. Hip ekstaze. Orgazem. V nasprotju z nekaj vekov dolgim, zato pa smrti podobnim življenjem želve. Brezizrazna glava, tog oklep, strjena in otrdela gmota se vleče po tleh, njeno premikanje je enolično, ko premikanje mrtvega stroja. Maska. Prisodobna smrti. Koliko lepši so minljivi trenutki življenja, vriski in vrtoglavi poskoki, smeh in ples, trenutki ljubezni, od stoletnih, granitnih mavzolejev, piramid, sarkofagov.

Igralec je sla po življenju -- vrisk in blisk živih oči, ki se ne boje smrti, ker je bilo življenje tako silno -- njegovo nasprotje pa je strah pred smrtjo -- mumificirano, balzamirano oklepanje večnosti. Igralec se igra s smrtjo, izziva jo. V bistvu igralci ne poznajo večnega človeškega kompleksa -- ohranjati se v večnost. Ta kompleks izvira iz strahu. Strahu pred smrtjo. Igralec ga ne pozna. Nasmehnil se je, ko ga je bog preklel in ko je moral pod zemljo zunaj pokopališkega zidu.

Po vsaki predstavi igralec umre. Uplahne mu vsa moč. Izpraznjen sedi v garderobi in meče s sebe mrtvo lev svoje vloge.

Igralec v garderobi po končani predstavi! Klavrna podoba. Veličastnost in dostojanstvo junaka, ki je prežarjal čustva gledalcev, je uplahnila. Njegov doneči glas je le še šepet. Po obrazu razmazana vazelina.

Svetlikajoča se plast maščobe, pomešane z raznimi barvami šmink, neenakomerno raznesene po obrazu, v nekakšnih krogih, kakor si pač igralec čisti obraz. Oči brez leska. Lepjive od šminke in vazeline. Kakor da igralec razpada potem ko je njegova vloga umrla. Briše si z obraza topeči se kadaver svoje vloge. V srcu praznina. V glavi praznina. Skoraj slabost.

Nemočen, prazen, utrujen preživi noč. Na neki način mu je odleglo. Kakor odleže človeku ko umre. Ampak igralec ima srečo, da doživi reinkarnacijo. Dan mu prinaša moči, zvečer se ponovno rodi kakor ptič feniks. Rodi se za novo predstavo, po kateri ga spet čaka smrt. Mogoče je prav v tem večnem umiranju in ponovnem rojevanju igralčeve umetnosti, v tem feniksovskem obtoku doživetij, zarodek igralčeve iracionalne, nekonformistične, ateistične psihološkosti. Igralčeva zasebnost je rada bohemska, ob robu običajnih družbenih zakonov in: »Glumač pa far ne moreta biti tovariša,« je rekel Ostrovski.

Globoko nekje pa le imam polropan strah pred smrtjo. Dolga tisočletja sem se bal, dolga tisočletja so me strašili z njo, ko sem ždel v genih svojih prednikov. Njihov strah je zdaj v meni. Oblikovan shoji zgodovino smrti. Zato najbrž tudi sam nekje v neznanih blobinah hrepenim po nesmrtnosti. Se to izraža v želji, da bi napisal knjigo?

Čeprav to ni moje področje? Čeprav naj bi se izražal predvsem z odra?

Ali pa je ta moja malce čudaška želja posledica »future shocka«, ko zmeraj močnejše čutim, kako se gledališče moje dobe umika novemu, ki ga prinaša računalniška doba? Morda bi vsaj v

zapiskih rad ohranil igralca gledališča, ki izumira. In mogoče z njim izumira igralec neke dobe? Tudi moje? Bo tak igralec še v novem času? Ki vanj drvimo z naglico svetlobe?

V mladih letih sem sanjaril, da bo z našo generacijo, z našim časom konec obratovalnega gledališča. Končno smo se vsi pripravljali za igralski poklic na akademiji. Generacije pred nami so bile v veliki večini samouki, prihajali so iz amaterskih vrst. Ko pa danes gledam mlade generacije in njihov upor proti nam, alternativno sceno, potem se mi zdi, da nismo uspeli ustvariti umetniškega gledališča, da tudi mi ostajamo na nasprotnem bregu gledališke umetnosti. Zanj so sinonimi obrtniško gledališče, prostituirano, uradniško gledališče, gledališki obrat. Gledališče penzionistov. Prekleta institucija.

Zamislim se in si pravim -- mogoče pa je umetnost res domena mladosti, starost pa se izgublja v obrti. Birokraciji.

Potem se spomnim mladih let. In odnosa, ki smo ga morali trpeti od starih mačkov. Zanje je bila krivda že to, če si bil mlad. Mladost je pomenila neznanje, pa tudi neotesanost, barbarstvo, nespoštovanje in sploh vse, kar je slabega. V njihovi družbi si moral molčati. Stisniti se v kot. Bolje, da te nihče ni videl. V tistih časih smo se vozili na gostovanja v majhnih avtobusih, tako da ni bilo sedežev za vse. Seveda smo mladi prepustili sedeže starejšim. Pa celo to jih je delalo živčne, da smo prav neudobno stali, češ kaj si mladi vse privoščijo.

Največja prijaznost, ki so nam jo naklonili, je bila, da so nas poslali po cigarete.

Potrpežljivo smo prenašali gerontokracijo. Vedno bolj smo spregledovali, da se za tečnobo, zvišenostjo, neprijaznostjo skriva umetniška praznina. Puščoba. Videli pa smo tudi, da tisti, ki so uživali umetniški ugled, do nas niso imeli zaničljivega odnosa. Pa seveda profesorji na akademiji, ki so bili obenem igralci. Sicer pa je bil odnos stari--mladi po vsem svetu enak. Precej pozneje sem bral Barraultove misli o gledališču, ki pa jih je napisal že v času, ko se meni še sanjalo ni, da bom kdaj v gledališču.

Bežno sem si izpisal nekaj Barraultovih misli. Tu jih navajam, kakor sem jih našel v svojih neurejenih zapiskih:

»Če vprašaš starega igralca, ali mladi igralci ljubijo gledališče, odgovori z grenkobo: mladi mislijo, da ljubijo teater, v resnici pa bi radi dosegli samo zunanji sloves... ne znajo služiti umetnosti... ne verjamejo več... Na odru se smeji, zamujajo na vaje, malih vlog se jim ne da delati, takoj hočejo velike... samo na film mislijo... nenaravni in protinaravni bliskoviti uspehi pri filmu jim zmedejo glavo...« Kakor bi pisal o moji mladosti, pa tudi o Okornovi, Agreževi, Zidarjevi... vsi smo morali, nekateri pa še morajo požirati enake očitke starih. Toda Barrault je strpen: *»...zmeraj pravim, da je poklicna etika pač znanje, ki si ga počasi pridobiš. Mladi, ki gredo danes v gledališče, ga prav tako ljubijo, prav tako gorijo zanj ... kakor mi pa bodo potrebovali dvajset let, preden ga bodo zares vzljubili in po dvajsetih letih jih bomo mi še vedno silili globlje v umetnost ... Če mladega igralca na odru popade smeh, to ni znak brezbržnosti, ampak znak nevednosti, znak mladosti ...«*

Mi smo morali prenašati nestrpnost starih mačkov in iskati nežno blago zatočišče pod krili strpnežev Barraultova kova. Včasih nam je tudi prekipelo. Redko. Meni se je to zgodilo po nekem gostovanju po naši obali. Bili smo nekaj dni na poti. Ko smo se zbasali v avtobus, smo bili že vsega siti. Utrujeni. Neprespani. Tudi opiti od vina na poslovilnem večeru.

Imel sem majhen kovček, dokaj trden, ni me bilo takrat drugega kot kost in koža, zato sem lahko postavil kovček pokonci in ga uporabil kot sedež. Ko je bil avtobus poln, sem postavil kovček v presledek med sedeži. Na sedežih so košato sedeli stari mački. Avtobus je potegnil. Zaneslo me je, z ramo sem zadel starega mačka. Zdavnaj pred vojno je bil menda operetna zvezda.

Skočil je iz samozadovoljnega miru in me nadrl: *»Prekleti smrkavci, zdaj nas bodo še suvali!«*

Ni se ustavil, ampak se je drl naprej: *»Pijančujejo in se vlačijo. Nam bi starši ušesa potrgali, če bi se tako obnašali. Pozdraviti ne znajo. Starejšega igralca, ki je nekaj žrtvoval za slovenski teater, pa v rit suvajo. Umazanci, smrdljivci! Kaj bo iz naše uboge Drame, če jo bodo takšni v roko dobili?«*

Hodijo v tiste usrane šole in mislijo, da so boga za jajca zagrabili. Drek! O teatru vejo toliko, ko moj prdec. Nas pa, jasno, ne bodo poslušali...«

Nekaj časa sem bil tiho ko miš. Pod Črnim kalom pa se mi je zazdelo, da zmerjanja ne bo konec. Zato sem rekel šoferju naj ustavi avtobus. Zavpil sem, da se s takimi ljudmi že ne bom vozil. Dokler bodo takšni, sem še rekel, naj nikar ne pričakujejo, da jih bo kdo spoštoval. Potem sem šel v toplo jesensko noč, ki sem jo prespal pod vinsko trto. Zajtrkoval sem debel, sladek grozd.

To je bilo največ, kar si lahko storil starim mačkom. Sicer je bila moč pri njih. Širila se je tudi na oder. Eden teh starih mačkov je bil »na mamu narejen«, kot bi rekel Bert Sotlar. Meni je dal mir. Danilo pa je bil čeden mladenič. Zato se je zdel staremu mačku, ki je bil še topli bratec povrhu, greha vreden. Kar naprej ga je zalezoval za kulisami. Danilo se mu je izmikal, ko mu je bilo pa enkrat dovolj dvorjenja, je starega mačka nadrl. Celo grobo je odrinil njegovo roko s svoje zadnjice. Stari se je razkuril in ga šel prijaviti direktorju, češ da se mu je na odru smejal v obraz. Med monologom.

Danilo je imel zaradi tega precej težav. Direkcije so verjele starim mačkom.

Kako je, če s kakšno vlogo pogoriš? Če doživiš, kakor se temu bolj učeno reče – fiasko?

»Fiasko, -a m, ital. – *hud neuspeh, osramotitev, polom, zlasti v javnosti: na tekmovanju je doživel popoln, fiasko, takega fiaska še ni doživel.*«

Kaj pa, če imaš priložnost, odskočno desko za naprej, tako, ki te lahko popelje po cesti uspeha ali pa te pahne v brezno neuspeha, izogniti pa se ne moreš – fiasku? Kako je potem?

Prišel sem v Dramo, zelenec, v službo. Takrat dela še nismo združevali. Še kar kmalu sem dobil priložnost, Edinstveno.

Vloga Ščuke v Cankarjevi komediji *Za narodov blagor*. Režijo so dali Miletu Korunu. Tudi on je bil zelenec. Gledališče se je odločilo, da stavi na mlade. »*Mladi na pohodu.*« Radovednost, kakršni so ti mladi, naj bi privabila občinstvo.

Konec sezone, v pozni pomladi, je bila objavljena zasedba. Delo se je začelo jeseni. S Korunom sva tavalala po starem delu Ljubljane, hodila na Rožnik, se sprehajala po Tivoliju in izmenjala milijarde besed. Predstava mora biti ne samo nekaj veličastnega, ampak tudi posebnega. Nekaj novega. Iz nje mora dihati novi čas. Ščuka se mora znebiti balasta naivnega parolarstva. Biti mora jedek. Kritičen. Predvsem do časa, ki ga živimo. Oster.

Začeli smo s študijem. Sam opoj. Že kar pijanost. Korun je žarel. Sam sem bil kar solzen, kadar sem izrekel kakšno pomembnejšo Ščukovo repliko. Igral je moj kolega Danilo Benedičič. Duša Počkajeva, Boris Kralj, za takratne pojme mlad za vlogo Grudna. Drago Makuc. Potem – Stane Sever. Vloga Gornika, iz katere je napravil magistrhalno vlogo slovenskega teatra. V manjših vlogah pa vrsta najstarejših igralcev. Starih mačkov. Že zdavnaj so bili zreli za penzijo. Toda takrat še ni bilo zakona, ki je pozneje vse, ki so dosegli pogoje, prisilil, da so se upokojili. To se je zgodilo, ko je bil ravnatelj Bojan Štih. Zaradi zakona so morali v pokoj, zamerili pa so Štihu. Še mnogo let pozneje. Samo zato, ker je naredil, kar je pač moral. Po zakonu.

Tem starim mačkom pač ni bilo pogodu, da so morali statirati zelencu, ki se je napihoval z glavno vlogo. Pa tudi sicer mladim niso bili kaj prida naklonjeni. Kot takrat pač večina starih. Razen izjem, ki so vedno. Večina pa je imela do nas odnos, podoben štajerskim vaškim pretepačem. Če pozdraviš, te nahrulijo: »Te je kdo kaj vprašal?«, če pa si tiho, planejo: »Ne znaš pozdraviti?« V obeh primerih pa jih dobiš.

Tako so me začeli na vajah zmeraj bolj prebadati njihovi pogledi. Opazke so postajale zmeraj glasnejše. Strupene. Moj opoj je zmeraj bolj izpuhteval. Zanos se je sesedel. Sever me je spodbujal. Bil je korekten soigralec. Ni mu bilo do tega, ga bi kdo v predstavi pogorel, rad bi, da bi bila predstava dobra.

Pomagalo ni nič. Prišel je dan kontrolke, vaje, na katero pridejo ravnatelj, umetniški vodja, režiserji, lektorji... Ob koncu povedo pripombe. Takrat niso imeli pripomb, ker je bilo zanič – režija in predvsem Bibič. Po tisti vaji sva se s Korunom vlekla skozi Ljubljano. Sama megla. Korun

se je še kar zvelkel. Popravil je nekaj stvari in se za silo rešil. Mene pa je dan pred generalko poklical Slavko Jan, ki je bil takrat ravnatelj .

»S tako slabo narejeno vlogo v Drami ne more nihče pred občinstvo. Zato bo namesto tebe igral Janez Jerman, ki je Ščuko igral že pred vojno in vlogo zna.«

Kdove kakšen sem bil videti, ker je Jan nadaljeval:

»No, pridi popoldne k meni na dom. Te bom poslušal in potem odločil.«

Popoldne sem šel k Janovim na Miklošičevo. Sopihal sem v najvišje nadstropje. Srce mi je norelo. Od stopnic in razburjenja. V dnevni sobi sem Janu, ki je sedel v naslanjaču, govoril monolog iz tretjega dejanja. Trikrat sem ga povedal, ne da bi se tega zavedal. Če bi mi kdo takrat rekel, da sem molil, bi mu verjel. Dovolili so mi, da nastopim. Moj debi je bil kot mora, kakor v sanjah, ko ne moreš teči, požrlo te bo, ti pa imaš svinec v nogah. Moj napor je šel v prazno. Stari mački so prežali name. Preden sem začel govoriti znameniti monolog v tretjem dejanju, sem jih slišal, kako so si namigovali. »Kaj pa počne?... Se mu je zmešalo?

... Bo kaj? Ali: ne bo nič ...«

Polomija, ki jo je eden od kritikov zaključil: »... motil je tudi njegov raskavi glas.« Imel je prav. Od same muke in živčnosti sem ohripel. Sicer pa posebno čistega glasu nisem nikdar imel.

To zgodbo sem pripovedoval Sandiju Čolniku, ko me je v neki televizijski oddaji vprašal, kaj je mislil Bojan Štih, ko je zapisal, da *»je igra Za narodov blagor prinesla strahovit poraz Bibiču in Korunu. Tako hud poraz, da sem ob prihodu v Dramo našel listek z imenom Bibiča in Koruna kot kandidatoma za odpust.«*

Povedal sem Čolniku svojo zgodbo. O Ščuki. To pa mi je vsaj eden starejših kolegov zelo zameril.

Pisai mi je:

»Polde, zelo rad bi vedel, kdo so bile tisti svinje starejši igralci, ki so vam zavirale pot na oder. Praviš, da vsi -- razen Severja. To je huda obtožba. Bilo bi prav, da bi jih imenoval z imeni. Naj bodo zaznamovani, če so to zares počeli. Če pa to ni res -- jaz sem prepričan, da ni -- si zelo lepo zasvinjal celo generacijo igralcev.

Vidiš, jaz se spominjam Severja žal drugačnega. Pri vsem spoštovanju njegovega igrilstva ne bom pozabil, kako je vpil na vse kolege igralce v avtobusu, da mu ne sežejo do popka, ne do gležnjev in da niso nič proti njemu. Kako je hotel pomesti kolege iz gledališča. Koliko in kakšne!... Kako je našuntal vso tehniko proti ansamblu.

Tudi ti bi se lahko marsičesa spomnil, saj si z menoj in Korunom sestavljal odgovore na javne Severjeve zjave, na njegovo početje, njegove izpade, ki so bili glavni vzrok tako imenovane krize našega gledališča.

Sicer pa si zelo simpatičen na TV. Tudi s to zadnjo resnicoljubno izjavo o brezmadežnem Severju in hudobnem ansamblu si se še bolj prikupil občinstvu. Čestitam !

Ime in priimek.«

Vsako stvar razumeš pač tako ali drugače. Jaz sam ne vidim v svojem pripovedovanju nobenega svinjanja. Imen pa ne bom našteval, ker sem govoril o pojavu. Ne o ljudeh. O starih mačkih. V glavnem jih danes skoraj nihče več ne pozna. Še danes pa lahko slišiš koga od igralcev, če mu pri kom kaj ni všeč, reči: »Stari mački bi z njim na kratko opravili.« In čutiš pri njem tudi njegovo lastno nelagodnost pred starimi mački.

Novincu ni bilo lahko vključiti se v tisto staromačkovsko Dramo. Nezaupanje. Zbližanje skoraj nemogoče. Hlad do mladih. Takrat je bil tudi čas drugačen. Centralističen. Državno-administrativen. Poleg tega starejši igralci še niso živeli v času, ko bi se lahko šolali, zato jim je akademija pomenila nekakšno umišljeno nevarnost.

Morda je kdo drugače doživljal tisti čas. Jaz sem ga tako. In pripovedujem tudi o neprijetnih stvareh. Predvsem pa bi rad, da mi, dandanašji, ne bi bili stari mački. In da bi se mlajši laže

vkjučili. Toda oni so samozavestnejši. Drugačen čas. Pa vendar se tudi težko prebijajo v svoj prostor pod soncem. Pred časom mi je mlada igralka, ki sem ji čestital za vlogo, potožila: »Moj bog, koliko šikan sem morala prestati ...«

Vsaka stvar ima več različnih plati. Tudi Sever je imel slabe. Vsi jih imamo. Gotovo.

In kakor je polom -- fiasko -- bridka stvař, je lahko tudi smešen.

Eksperimentalno gledališče. Faulkner. *Requiem za vlačugo*. Štefka Drolčeva in Miha Baloh, zvezdi tržaškega gledališča, sta prihajala v Ljubljano. Dobil sem vlogo v tej predstavi. Igral sem v enem samem prizoru. Gangsterja, ki je izsiljeval spreobrnjeno vlačugo Temple Drake. Dramatičen prizor. Najprej sem rjovel nad Štefko Drolčevo, potem sem jo, kot prejšnji ljubimec, zgrabil za roko in ritensko vlekel do nizke pručke, ne da bi pogledal sedel na pručko in potegnil Štefko v svoje naročje. Sledil je strasten objem. Še na generalki je bilo vse krasno. Premiera. Prvič sem igral v gledališču v krogu. Obkrožen sem bil z gledalci, ki so bili tako blizu, da sem se dotikal njihovih kolen. Doživel sem tak šok, da so se moja kolena začela tresti. Pomislil sem: »Kakšen gangster, če se mi kolena tresejo!« Potem se mi je zatresel še glas. Prijel sem Štefko za roko, se umikal proti pručki -- sedel mimo pručke, padel na rit, Štefka se je zvrnila čez mene... in moje vloge je bilo konec.

Polom. Če bi imel vsaj še en prizor, bi vtis mogoče lahko popravil. Takrat sem spoznal, kak hudič je, če ima igralec en sam nastop.

Kritik pa je bil še kar ljubezniv. Napisal je, da je bil »P. Bibič hudo nespreten zapeljivec«.

Človek mora imeti pogum priznati in pokazati svoje napake, svoje slabosti. Kot jih je imela Nablocka. Priznavanje svojih slabosti je odlika velikega igralstva.

Ni lahko pokazati svoje slabosti. Posebej, če jih je treba pokazati javnosti. Mnogokrat igralcem ni prijetno. Bojijo se, da bi pred ljudmi razkrili svoje gnojne bule. Igralec mora imeti pogum, da se sleče, da se pokaže gol. Nag. Jaz sicer ne bi mogel stopiti slečen pred ljudi. Čeprav bi moral! Toda moj pogum je omejen.

Pravzaprav pa niti ni pogum najvažnejši pri tem, da greš v igri do konca. Večjo vlogo ima odnos do igre, razumevanje igre. Vprašanje je, ali se igralec z vlogo istoveti, ali z vlogo govori o nekem drugem življenju. Ali gledalec igralca istoveti z vlogo, ali pa razume, da je to igra.

Nekateri igralci, posebno igralka, so nesrečni, če morajo igrati grde, hudobne vloge, ker se bojijo, da bi se zaradi tega skalili njihovi odnosi z otroki -- ki bi videli svoje starše grde, nemarne, zločinske... Najbrž se igralci svojih otrok po krivici bojijo. Otroci dobro razumejo igro. Moja hčerka me nikdar ni istovetila z vlogo. Ko je bila Katka še prav majhna, sem igral Bedanca. Pa zanjo nisem bil Bedanec. Razumela je, da ga igram. Ko je videla Bedančevo 'kočo, ki je bila res pogleda vredna, v romantični soteski Krnice, je kritično pripomnila, da »si Bedanec pač ne zasluži tako lepe hišice«. Čeprav bi jo svojemu očitu privoščila. Se pravi, da me ni izenačila z vlogo, z Bedancem.

Sicer pa so poistovetenja z vlogo dostikrat kar odločujoča. Znana je anekdota o gledalcu, ki je tako zasovražil igralca Jaga, da ga je ustrelil. Šele takrat se je zavedel, da je ustrelil igralca in ne satanskega spletkarja. Ko je spoznal, da je zaradi svoje zmotne identifikacije vloge z igralcem ustrelil poštenega človeka, se je ustrelil še sam. Zgodba pravi, da so oba pokopali v isti grob in jima napisali na nagrobnik: »Idealnemu igralcu in idealnemu gledalcu.«

Zame je ta gledalec bil zelo daleč od idealnosti. Ni znal ločiti umetnosti od resničnosti. Kakor on, tudi milijoni oboževalcev filmskih idolov pri igralcih ne obožujejo njihove umetnosti, temveč svojo lastno željo po uresničitvi svojih nedosegljivih sanj. To pa je daleč od resničnega doživljanja umetnosti.

Druga anekdota je iz dobe socrealističnega teatra. Takrat so menda zasedali v pozitivnih vlogah igralce, ki so bili partijci, skojevci, negativce pa so igrali igralci, ki so bili malce sumljivi, ki na shodih niso dovolj glasno ploskali. Neka skojevka, ki je igrala pozitivno vlogo, se je sprekla s

sekretarjem in ni bila sprejeta v partijo. To je bilo tik pred premiero. V vlogi je niso mogli zamenjati, zato pa jo je kritik sceftral, češ, kako more igrati junakinjo novega, socialističnega sveta igralka, ki je zaradi njenih reakcionarnih nazorov niso sprejeli v partijo.

Zgodi pa se tudi, da sami gledališki delavci pretiravajo v svoji vnemi, da bi se igralec z vlogo kar najbolj zлил. Tako so na primer pri prvi igri Dominika Smoleta, ki so jo igrali v Drami, Potovanju v Koromandijo, za prizor v baru najeli prave cipe iz bara Slon. Ali iz Nebotičnika. Saj je vseeno. Bile so pač cipe. Da bi bilo vse čimbolj verodostojno. Samo – tako nedolžnih cip še ni bilo v teatru. Prava Marijina družba. Vsaka deviška igralka bi znala biti na odru stokrat bolj zvlačugana, kakor so bile prave vlačuge.

A vendar... identifikacije le ni mogoče povsem zbrisati. Na svoj način vloge le delujejo na igralčevo notranjost. Psihatri vpliv vloge izrabljajo pri svojem delu s pacienti. Psihodrame recimo. Skozi igro se razkrivajo skrite, potlačene, odrinjene lastnosti, posebnosti, rane človekove psihe.

Saričeva je igrala Regan v Shakespearovem Kralju Learu. Bila je sijajna, kdor jo je videl, je ni mogel pozabiti. Mogoče pretiravam, a najbrž je bila ta vloga edina resnična umetnina med vlogami Saričeve. Seveda je nisem videl. Slišal o njej pa veliko. Morda se je takrat preveč razkrila. Nikdar več se ni prepustila, kot da se je prestrašila sama sebe. Kar je poslej igrala, so bile same plemenite, kot steklo čiste vloge. Tudi kadar je igrala zapletene značaje. Recimo Jokasto. Sama vzvišena plemenitost. Sama winckelmannovska belina. Živo barvitost antike sta dež in sonce sprala in pobelila. Zato je belina samo ostanek antike, njena smrt, živa antika je žarela v barvah. Toda Šaričeva je Jokasto igrala belo. Iz strahu pred sabo?

Igralec naj se ne bi prestrašil samega sebe, svojih globin, če so še tako temne. Zdi se mi, da ni bolj pretresljivega v igrilstvu, kot trenutek, ko se igralec sleče, razgali, razkrije.

Danilo je igral ljubimce, mlade junake. Bil je postaven, čeden fant, lepega obraza, izrazitih obrvi, bujnih črnih las. Z leti pa je začel postajati plešast. Toda uspešno je skrival svojo plešo. V življenju in na odru. Drobna in razumljiva moška nečimrnost. Potem pa je dobil vlogo Egista v znameniti Sofoklejevi Oresteji, v predstavi, ki je Mile Korun s svojo režijo iz nje napravil prvo živo in življenjsko uprizoritev antične tragedije v slovenskem teatru.

Danilo je prišel na oder. Kot Egist. Sredi razmršenih las je zlovešče sijala njegova pleša. Razkril jo je. Nesramno. In prav tako nesramno je razkril Egista. Bil je strašen. Shrljiv. Ko je s svojo bučo, z jeklenim leskom zblaznelega zločina v očeh, bruhal iz sebe kratke sunkovite izdihe vroče sape, ki jih je s sunkovitimi krči prepone metal iz želodca, obredno mahal z mečem okoli sebe in sikal in bevskal in tulil noro hvalnico svojemu zločinu.

Bil je tako izrazit, da smo rekli, da je v slovensko igrilstvo vpeljal japonski stil igre, ker je spominjal na strastne, nore, divje igralce iz japonskih filmov.

Ko je skočil na oder, s skremženimi usti, vihravimi štrenami las okrog gole buče, s sivimi bliski oči, je dolgo samo mahal z mečem in sikal glasne izdihe, kot bi švisteli udarci biča.

»Uvaaahhh... Kssiiiiihhh... Fffššjehhh...« Potem pa je skozi stisnjene zobe zatulil, zavriskal: »Ooooooooo ... luuuuč prijazna! ... maščevaaa a a a aanja daaan!« Gledalce je zmrazilo.

Ta učinek je dosegel tudi s tem, ko je razkril svojo slabost, ko je pokazal svojo plešo. S tem se je osvobodil. Nobene ovire ni imel več pred sabo. Govoril je lahko o vsem. Golo resnico. Nič sprenevedanja. Razgali je sebe in svet do konca. Podoben Eudei je naredila Majda Potokarjeva.

Majdina narava je brez tabujev, brez laži, brez sprenevedanja, brez skrivalnic. Najbrž je v teh njenih lastnostih skrivnost njenega igrilstva. Skrivnost redkega, prav izjemnega poguma, ko je brez krčev preskočila iz sanjave lirike mladostne ljubimke v grobo, meseno, neprizanesljivo prikazovanje človeškega dna zrele, nepotvorjene karakterne igralka.

Gledali smo igralko, tako lepo in mladostno, da jo je mogoče opisati samo z Župančičevo metaforo... »bolj nežna nego dih«... Nina, Julija, Nežka, Alison, Marjetica, Ana Frank, Kordelija, Tereza, Isabella... Gledal si jo in si se moral zaljubiti vanjo in si jo sanjal.

Ob tem pa sem kdaj razmišljal, kaj bo z njo, ko bodo minila leta mladostne svežine. Igralke ljubink in naivk zlepa niso hotele priznati svojih let. Marija Vera je menda celo ponaredila krstno

knjigo. Ampak nasilno pomlajevanje samega sebe je neizmerno mučno. Anahronistično. Saj so že v prejšnjem stoletju karikirali igralko Charlotte Wolter, ki je še v pozni starosti igrala mladostne vloge in jo slikali, kako z bodalom napada svoje mlade tekhnice. Da prizna igralka svoja leta, mora imeti mnogo poguma in mnogo modrosti.

Za Majdo se ni bilo treba bati. Majda ni Potokarjeva, ampak je Potokarca. Lepega dne je iz kupa vreč, umazanih cunj, prašnih odev in smradu s sočnimi kletvicami vred prilezla na svetlo zapita, zvlačugana, nemarna Rachel in na ozkih stopnicah svojega svinjaka grobo, živalsko kavsala z gospodom Jacksonom. V tem prizoru sta Majda in Danilo strgala obleko farizejske, klerikalne, malomeščanske, potrošniške laži in razkrila življenje v njegovi krvavi resnici.

Majda je prebudila neponovljivega hudiča, ki ga nosi v sebi. Svojo umetnost. Nekonformistično. Odkrito.

Igralec se ne sme zlagano pomlajati, lepšati. Biti mora tak, kakršen je. Razgaliti se mora in s tem razgaljati svet. Ko sem se zredil in trebušast hodil po svetu in odru, mi je Souček po svoje naredil poklon:

»Uspelo ti je, da si imenitno vnovčil svojo debelost...«

Kako bi pravzaprav na kratko odgovoril na zapleteno vprašanje, kaj je igralsko vživetje, ali igralska identifikacija, ali igrati z dušo in srcem ali z razumom, ali na odru čustvovati in doživljati ali samo razmišljati, neprizadeto ponazarjati? Ne vem. Dvomim celo, da sploh kdo ve. Prej omenjeni William Archer je za svojo knjigo Maske in obrazi napravil anketo med najbolj znamenitimi igralci svoje dobe iz raznih dežel in raznih gledališč, ker si je hotel odgovoriti na to vprašanje, vendar je ostal brez pravega odgovora, čeprav jih je zbral za celo knjigo.

Tudi ocenjevalci gledaliških predstav in teoretiki uporabljajo različne sintagme, ko spregovorijo o igralski ustvarjalni metodi. Nekdo pravi, da je igralec igral z »dobrim vživetjem«, da se je dobro »zlil z vlogo«, kar pomeni, da se je identificiral, ali da je »studiozno ponazoril«, da je »precizno poustvaril«. Takšne med seboj nasprotujoče si oznake se lahko berejo pri različnih kritikah za isto vlogo istega igralca. Nerodnost je pač v tem, da še zmeraj nimamo prave, čiste gledališke terminologije. Še na slabšem smo pri izrazju, ki bi označevalo metodologije igralske ustvarjalnosti, kar je motilo že Stanislavskega. Mnogokrat uporabljamo za isto psihološko dogajanje pri igrilstvu različne izraze. Sposojamo si jih iz literarne, glasbene, umetniške terminologije. Stanislavski si je našel oznake za razne metodološke načine, ki pomagajo igralcu pri ustvaritvi vloge, oznake za različne faze igralskega ustvarjanja, od katerih se mi zdi najbolj bistven pojem »krog pozornosti«. Pozornost, koncentracija je bistvo igralskega ustvarjanja. Tudi če igralec gradi svojo vlogo samo tehnično, razumsko, ne more brez koncentracije. In koncentracija je tudi bistvo vižvetja pri čustveni, intuitivni igri.

Mene bolj privlačijo igralci, ki gradijo svoje vloge na doživljanju, vendar pa samo s čustvom, samo z zanosom ni mogoče igrati. Igralec mora nadzorovati svoj zanos, obvladati mora svoja čustva, dramaturški lok igre lahko zgradi samo z razmislekom, z razumsko analizo.

Nekdaj je bilo igralcem lahko. Za vsako stanje vloge so imeli določene znake, zaljubljeni se je prijel za srce, obupani za glavo, prestrašeni si je z dlanjo pokrill usta, vse je bilo zapisano v priročnikih za igralce. Vsi pa so osnovne znake igralske umetnosti črpali iz knjige L'Art du théâtre, ki jo je napisal Antonio Francesco Riccoboni in je izšla 1750. Diletantom so podobne učbenike pisali še do začetka našega stoletja... Meni, ko sem igral že omenjene srčne bolezni, ni kazalo, da bi posnemal značilno vedenje srčnih bolnikov. V življenju je vse zelo preprosto. Nobenih pravih znakov. Tesnoba, pekoča bolečina za grodnico, aritmija srčnega utripa... kako naj bi to pokazal z gestami, grimasami? Samo dušenje se nekoliko bolj na zunaj izraža. Ko sem ljudem skušal prikazati od srčne bolezni umirajočega človeka, tega nisem delal z zunanjimi znaki, samo svojo pozornost sem osredotočil na srce in si skušal predstavljati srčno slabost tako močno, da se mi je v resnici zazdelo, da je nekaj narobe... ne bi se rad hvalil, ampak neki zdravnik mi je rekel, da sem ga kar prepričal... toda: ko sem zares zbolel na srcu, je bilo to nekaj povsem drugega. Sam sploh nisem mislil, da sem bolan na srcu, zdravniki so dvomili in šele merilne aparature so pokazale, da je s

srcem res nekaj narobe. Kako naj bi torej predpisoval način za igranje srčne bolezni ali sovraštva ali stiske...? Ali kakršnekoli življenjske situacije? Ne kaže drugega, kot na osnovi svojega izkustva vse skupaj na novo ustvariti. Po svoje. Iz svojega vedenja, svoje izkušnje.

Vendar imajo igralci različne metode. Nekdo zgradi svoje vloge s preciznim, kar kliničnim študijem. Na primer Boris Cavazza. On ne zna goljufati.

Ko je igral pohabljenega strica Georgija v Jovanovičevi Osvoboditvi Skopja, je študiral paraplegike, paralizirance, hromce, ljudi z afazijo. Opazoval jih je po raznih bolnišnicah in rehabilitacijskih zavodih. Potem je ustvaril pretresljivo vlogo revolucionarja, ki se je vrnil iz bolgarskih zaporov do pohabljenosti zmaličen od mučenj. Ustvaril je podrobno, klinično natančno študijo paraliziranega človeka. Pretresljiv je bil njegov prikaz človeka, ki z nadčloveško voljo skuša premagati svojo invalidnost. Ne bom mogel pozabiti, kako se je njegov stric Georgij kot dete učil govoriti. Zlog za zlogom. Njegova vloga je bil ranjen krik človečnosti. Upor proti zlu, nečlovečnosti, nasilju. Ni čudno, da so v Novem Sadu, ko so izročali Radetu Šerbedžiji Sterijevo nagrado za vlogo »strica Georgija«, gledalci skandirali:

»Cavazza!Cavazza!«

Pa še anekdota, ki je nastala prav zaradi te Cavazzove metode. Ko je študiral »anarhista« v komediji Darija Foja Naključna smrt nekega anarhista, se je hodil študijsko izpopolnjevati v psihiatrično bolnišnico v Begunjah. Ker v bolnišnici takrat ni bilo nobenega moškega z manično depresivnimi težavami, je psihiater seznanil Borisa z nekim dekletom, ki je imelo približno take motnje, kot junak, ki ga je moral igrati. Boris se je z njo srečeval v bolnišnici. Hotel je dobiti čimveč snovi za svojo vlogo. Kmalu za tem je dekle toliko ozdravelo, da je lahko odšlo domov. Čez čas je prišel njen oče k psihiatru in menil, da dekle le še ni povsem zdravo. Zdravnik ga je vprašal, po čem to sklepa. Oče pe je rekel: »Punca kar naprej govori, da jo je v bolnišnici obiskoval Boris Cavazza.«

če pa bi me kak mlad igralec vprašal, kakšno metodo bi mu priporočal, bi mu rekel: »Samo prepričati je treba gledalca. To je vsa metoda. Prepričati!«

Gledalce pa sta prepričala celo oba igralca, o katerih piše Diderot v svojem Paradoksu. Igralec in igralka. Igrala sta zaljubljen par. Zaljubljeno sta si grulila poetične stavke, ki jih je napisal poetičen dramatik, ko pa nista govorila, sta si šepetaje sikala prostaške psovke in obračunavala svoja zasebna navzkrižja. Gledalci pa so ju solzni oboževali. To pa seveda je paradoks.

Včasih je seveda treba na odru soigralcu kaj sporočiti, prišepniti, opozoriti na kakšno nepredvideno nerodnost, pomanjkljiv rekvizit, napačno postavljeno kuliso ali kaj podobnega. Toda to je zmeraj težko. Težko je najti pravi trenutek. Če partner ne razume opozorila, se koncentracija pretрга. Igra uplahne.

Nekoč pa sem celo sam doživel dvojni dialog, če lahko temu, kar je Diderot opisal, tako rečem. Vzrok sicer ni bila zasebna zamera, ampak slabo počutje Zlatka Šugmana. Igrala sva v neki bulvarki. Zlatko je bil razočaran zaljubljenec, ki je prišel v neko hotelsko sobo, da bi napravil samomor. Jaz pa sem igral terorista, ki je prišel v isto sobo, da bi izvršil atentat na predsednika republike. Vso igro sva eden drugega metala iz sobe. V enem od prizorov sva legala v posteljo in drug drugega pregovarjala, naj se umakne. To je bil kar dolg dialog. Kar naenkrat mi je Zlatko, medtem ko sem govoril tekst, zašepetal: »0, Kristus, ne vem, če bom zdržal do konca.« Ko je on govoril, sem ga vprašal, kaj mu je. Potem, ko sem bil z avtorjevim tekstom spet jaz na vrsti, mi je povedal, da je zbit kot cunjia in tako sem med replikami do konca prizora zvedel do potankosti vse o Zlatkovih težavah. Ljudje pa so se zabavali nad nebogljenostjo nesrečnega samomorilca, ki ga je igral Zlatko Šugman in ki ni mogel umreti, ker ga je pred smrtjo branil poklicni morilec.

Ko sem igral tisto bulvarko, sem bil nesrečen, ker se mi je igra zdela bedasta in ker nimam smisla za to zvrst, kot igralec, čeprav se kot gledalec rad sproščam ob podobnih neumnostih. Vendar sem pri tej igri imel svoje veliko zadovoljstvo, ker sem igral z Zlatkom Šugmanom, ki ima svojo posebno metodo igranja komičnih vlog. Do najdrobnejše podrobnosti zgradi Zlatko svoje vloge z naravnost pikolovsko natančnostjo, pri tem se ne prepušča intuitivnim slučajnostim, vloga

je do konca preišljena, vsaka gesta, vzdih, glas je natančno načrtovan. Premišljen. Svojo metodo tako zelo obvlada in svoje vloge zgradi tako natančno in trdno, da si potem pri igranju lahko privošči, da ni »ves v vlogi«, temveč da jo obnavlja, sam pa še kar ostaja Zlatko Šugman in tako pride z vso očarljivostjo do izraza njegova duhovita, prikupna, šarmantna privatnost. Razmišljati o Zlatkovem igraltvu mi je seveda mnogo laže, kakor to napisati. Rad bi, da bi mi kdaj uspelo.

Toda kam bi uvrstil Zlatka Šugmana, med maske ali med obraze, med hladne ali tople igralce, med racionaliste ali emotivce? Najbrž to ni tako enostavno, pri igralcih sodobnega gledališča, tistih, ki še niso povsem zmanipulirani, se mešata maska in obraz, tako se prepletata ena in druga igralska metoda tudi pri Šugmanu in to na tako poseben način, da ga je težko zapreti v ta ali oni predal, ker ne sodi v nobenega, ker je Šugman in ker drugega Šugmana pač ni.

Malce pa se mórarn še vrniti k obema igralcema iz Diderotovega Paradoksa. K njuni skreganosti. Mnogo se je govorilo, pa še se govori, kako se igralci med sabo ne prenesejo: o gledaliških intrigah, o igralski zavisti. Spominjam se, kako so v gledališki obrekovalnici govorili o tem, da sta se Marija Vera in Levar tako silno sovražila, da so Marijo Vere celo prekopalii iz grobnice igralskega društva, kjer je pokopan tudi Levar, da vsaj po smrti ne bi bila skupaj. Ampak: »Z Levarjem sem vse delala, ko je prišel v Dramo,« je rekla Adlešičevi. Ta stavek je zdaj zapisan v trinštiridesetih Dokumentih slovenskega gledališkega muzeja. »Kaj mi pripoveduje Marija Vera o sebi.«

Tako skopo se je izrazila Marija Vera o svojem gledališkem sožitju z Levarjem. »Z Levarjem sem vse delala...« Kaj naj to pomeni? Ali to, da se je njuno sovraštvo porodilo iz prvotne ljubezni? Tudi to so govorili. Ali se je hotela s tem pohvaliti, kako je bila disciplinirana, da je celo z Levarjem delala, čeprav je bil...

Slišal sem marsikaj. Gotovo je treba biti do takih govoric previden. V gledališču se mnogo čenča, zmišljuje, pretirava... Samo nekaj je pa res: bil sem na pogrebu Marije Vere in nesel sem ogromen venec do groba, v katerem so že ležali veliki igralci naše gledališke zgodovine, tudi Levar. Marije Vere zdaj ni več v tistem grobu.

To mi potrjuje, da sta bila res kot pes in mačka. V sodobnem gledališču tak odnos ni mogoč. Teater Diderotovih zvezdnikov ali teater Levarja in Marije Vere je bil teater velikih igralcev, ki so vsak zase igrali svoje arije. Levar in Marija Vera nista imela prisrčnega odnosa do igralcev, ki so z njima nastopali, Levarju se po pripovedovanju ni smel nihče približati na odru manj kot na tri metre. Takim igralcem pač ni bilo treba prisrčnih odnosov. Sodobno gledališče pa je gledališče soigre. Te pa ni, če med igralci tudi v zasebnosti ni prisrčnih, iskrenih odnosov. Če niso igralci med sabo prijatelji. Ne morem si predstavljati, kako bi lahko s Korunom ustvarili Orestejo, če bi ne bilo med nami iskrenega sodelovanja. Tovariškega. Prijateljskega. Ali bi lahko s takim zanosom delali na primer Jančarjev Veliki briljantni valček, če bi nas razjedala zavist, če soigralcu ne bi mogli pogledati v oči?

Soigra na odru, kadar se razvije med igralci, ki se imajo radi tudi v življenju, je nekaj najlepšega v gledališču. To sem začutil že na akademiji, ko smo poskušali prve majave igralske korake -- Vera Perova, Rudi Kosmač, Danilo Benedičič... pa tudi v življenju nismo mogli drug brez drugega. Samo za primer, kako tudi soigra vpliva na medsebojni odnos v zasebnem življenju: z Igorjem Samoborjem sva igrala v Gozdu Ostrovskega dva igralca brez posla, zgubljenca... na svoj način avtobiografski vlogi. Čeprav sama nisva živela tako brezprizorniškega življenja, kot junaka, ki sva ju igrala, sva vendar marsikaj občutila tako, kakor onadva -- saj smo vsi igralci! In igrala sva dve generaciji -- jaz staro, patetično, občutljivo, Igor pa svojo, mlado -- zafrikantsko, ostro, živahno, premeteno... Bil mi je zmeraj všeč, še ko sem ga gledal na akademiji, kot igralec in kot dober dečko, ta moj partner iz Gozda, vendar ga imam, odkar sva skupaj igrala, rad še na neki poseben način, kaj vem, kot se imajo radi borci, ki so se skupaj borili. Ne, pravzaprav bolj. Nisva se samo skupaj borila na vajah in predstavah, temveč sva si zamenjala tudi drobcena koščka svoje duše.

Z Mileno Zupančičevo sicer v gledališču nisem veliko igral, v filmu pa sva bila večkrat partnerja, igrala sva različne odnose med moškim in žensko, od idilične, ganljivo čiste ljubezni v

Cvetju v jeseni, do zarjavele, razpadle ljubezni, ki se je že sprevergla v strindbergovsko sovraštvo med spoloma v Dediščini. Vmes sem delal celo samomor, ker me je tako nesramno mirno varala v Vdovstvu Karoline Žašler. Kaj vse sva preživela! V igri. Kako ne bi to zapustilo sledov v mojem srcu v obliki neke posebne, tople ljubezni, ki se je vedno spominjam z neizmerno mehko in zaradi česar Mileno vedno rad srečam, z njo posedim, popijem kozarec vina. Verjamem, da ima kak uradnik rad svojo sodelavko iz pisarne, da ima delavec rad svojo sosedo za tekočim trakom, traktorist grabljico na polju, tako kot imam jaz Mileno, pa ima lahko rad samo igralec svojo partnerko.

Tako, kakor se imajo radi med sabo igralci, ki živijo za svoje velike utvare.

Ki krvavijo za Hekubo.

Ki umirajo za Hekubo.

Vir: IGRALEC, Polde Bibič, Cankarjeva založba - Ljubljana 1986 (ISBN 86-361-0308-8)

PREMOSTIL JE GENERACIJSKO VRZEL

14th Feb 1997

Dear Pavla,

Congratulations on the last issue of Svobodni razgovori. I was very pleased with the way the image came out on the front cover. Also the content of the publication was very interesting for me.

I was particularly pleased to see the story "A Cup of Coffee" by Ivan Cankar. I have read this story many times before and it always strikes a note with me. I have a love of literature and was lucky enough to come across some contemporary Slovenian writers in a book entitled "The Day Tito Died" when I was travelling in Slovenia in 1995.

This is a collection of some truly contemporary stories written in a real style which personally appeals to my sensibilities. It is a universal style and I can see many similarities in contemporary Australian writings.

I have photocopied a couple of stories for you to read if you wish and possibly publish in the future editions of Svobodni razgovori if you think they might be suitable. (If copywrite laws permit, of course you will know there things more then anyone, I hope you will enjoy them as much as I have.

I look forward to the next edition.

Yours Sincerely
Mark Kobal

Dragi Mark,

Tvoje pismo me je zelo razveselilo. Izmed avstralsko-slovenskih mlajših umetnikov si prvi ti, ki je v Svobodnih razgovorih premostil generacijsko vrzel. Hvala ti.

Pokazal si tudi, da razumeš namen našega tromosečnika: dialog med ljubitelji umetnosti in kulture. Sporočaš nam kaj rad bereš, kaj bi rad delil z drugimi in v ta namen si nam poslal primer sodobne slovenske literature v angleščini, kar bomo radi objavili. Tudi za to smo ti hvaležni v upanju, da ti bo sledil še kdo, ki bi rad z našimi bralci delil kar mu je všeč.

Vedi tudi, da je primorski časopis NOV GLAS objavil naslovno stran naše revije v novi "obleki", ki je verjetno ne bi, če bi je ti ne bil okrasil s podobo rojstva Sina božjega, ki jo je naši reviji podarila tvoja ustvarjalnost. Še enkrat hvala!

Upam, da boš k sodelovanju v Svobodnih razgovorih pritegnil še koga tvojih vrstnikov, saj bo revija nekoč v vaših rokah in delo spo sobnejših od mene.

Pogovor med nama bomo pa objavili v prihodnji številki, kot sva se dogovorila.

S prijateljskimi pozdravi,

Pavla

DAN VOLITEV
1996

Volitev dan, odprta dlan,
moj glas in tvoj, moj trud in znoj
za blagor vseh, na moj pogoj,
za narod dan na pravo stran.

Zdaj zarja nova se razgrinja,
zdaj nova se gradi država,
ki svoboda jo jamči prava
in dobra volja vse spreminja.

Zaužijmo vendar žuljev plod,
sad sanj in upov tisočletnih
mož in žena, ljudi podjetnih.
Naj splošen bo volivcev shod!

Preveč hinavstva, zlih ljudi,
za laž in hlinjenje sposobnih,
premalo vnetih mož, pokončnih,
premalo združene moči.

v prid komu naša gre norost,
ko svoje lomimo si prste,
ko hlapcev spet množimo vrste,
kje naša slavna je modrost?

Čvrsto, slovenski državljan,
to tvoja prva je dolžnost:
Volivcev združeno modrost
zapisati na prvo stran!

In glas preišljen tvoj in moj
naj danes laž in strah zdrobi,
da res prenovljen zaživi
slovenski narod, moj in tvoj.

Predrami se, moj brat, moj rod,
roko mi daj, ker ravno zdaj
je za naprej, vse bolj kot kdaj,
odprta pot v svetel prehod.

Ni časa zdaj za dolg posvet,
trenutki zdajšnji zlati so.
Zdaj svet nas gleda, zre nebo,
ko dan volitev je začel.

Zakaj smo tavalili nekoč,
kot hlapci životarili,
za druge trdo garali,
priklenjeni na tuj obroč?

Če sami sebe tepemo
za nezasluženo pokoro,
se kregamo, se tremo noro,
da tujo zemljo gazimo,

Ne bodi zdaj, Slovenec zdrav,
počasen za svetle premike.
Oceni zbranih mož odlike,
presodi hitro, kar je prav.

Na plano vsi, kar nas živi,
naj vsakdo bistro predse gleda,
naj ključne vloge se zaveda
vsakdo, ki naše je krvi.

Vipavski Škrjanček

KNJIŽNI PREGLED

Via Dolorosa

Ciril Bergles,
risbe: Matej Metlikovič
Založba: Mohorjeva Družba, Celje, 1996

Križev Pot bi se reklo po naše, pot bolečin. 16 pesmi vseh skupaj, dve uri branja in tri tedne prebiranja - znova in znova, pa študija pomenov.

Ciril Bergles je letnik 1934, po rodu z Dolenjske, blizu Grosuplja, 25 kilometrov iz Ljubljane. Njegove pesmi iz pesniške zbirke Via Dolorosa pa posegajo 2000 let nazaj v Kristusovo pot in razmišljajo o bolečini. Via Dolorosa je besedna analiza bolečine z dodatkom svojevrstne bolesti.

Posebnost te pesniške zbirke so citati poglavij in odstavkov Svetega pisma. Na levi strani pesmi lahko beremo "Mr 14, 32-42", kar je Evangelij Svetega Marka. Jezus najde svoje učence speče v ogradi in prvo oznanilo njegovega izdajalca se bliža. Bergles ostaja zvest svetopisemskemu sporočilu, kjer Odrešenik prosi Boga Očeta usmiljenja za njegove ljudi in z njimi deli bolečino.

*"On
sam na kraju vrta.*

*S samoto,
ki ni samo njegova.
In ni skrivalnica pred bolečino."*

V pesmi Sodba, ki sledi se pokaže neizogibnost nasprotja : življenja in smrti, v Svetem Pismu Judje zahtevajo od Pilata osvoboditev razbojnika Barabe in ne Jezusa a pesnik Berglesova pesem zagotavlja,

"Lahko bi ugovarjal Sodbi.

*Prosil za Milost.
Vodil sodnikovo misel
k Spoznanju:
da nit tvoje kraljestvo
od tega sveta,
da si prišel med nas
pričevat za Resnico.*

Podobno Evangelist Janez v 18. Poglavju, ki ga pesnik verodostojno citira.

In s tretjo pesmijo imenovano "Križ" se "Via Dolorosa" pravzaprav začne. Križev pot, ki je upodobljen v vsakem katoliškem hramu se začne in se izteče v natančno štirinajstih "postajah". Slikarjeva nedvoumna ilustracija nosi pečat odločnih enkratnih potez in verodostojno dodaja slikarsko dimenzijo bolečini izraženi z besedami.

Vse besede se vežejo prosto, rima se ne obeša na slušni del brane kitice ampak ustvarja neponovljivi ritem kot v pesmi "Prvi Padeč", kjer je ritmična vrstica "(ti so ga pustili pasti)", "(ti so ga pustili pasti)". Pesnik Bergles se čuti krivega in v zadnji kitici izkliče:

*"Kakšen ti,
kakšen jaz,
jaz,
jaz,
ki sem ga pustil
pasti! "*

Bralec pa samemu sebi : "Nekako me pesem je potegnila v družbo sokrivcev Kristusovega trpljenja".

Pesem "Dvojna bolečina" prikliče z besedno prisposodbo

*"Kot nemočni ptici
krilita njeni roki."*

*Vzpenjata se
in padata "*

sliko matere ki vije roke v nebo in sprašuje po njem - njenemu sinu. Natanko kot v Evangeliju po Marku, Poglavje 3.

Pesmi Cirenejec ki je nedvomno Simon in predstavlja četrto postajo križevega pota sledi Slikarka bolečine. Po izročilu preroka Izaije ljudstvo ne prepozna Odrešenika. Veronikin prt je dokaz za izmučeni obraz

*"Da ne bi pozabili,
kakšna je bila cena
za naše Odrešenje."*

Analiza bolečine boli in bolesti se nadaljuje v pesmi "Sam", kajti človek je vedno sam, ko ga biča bolečina... Ekstremna črnina v pesmi "Gredo v črnem" po Lukežu kjer "Šla je za njim velika množica ljudstva in žene, ... portetira množico zalujočih"

Pesem Črta Trpljenja očitno črpa navdih iz Davidovega Psalma v spomin kjer

"Vsaka črta

Tvojega trpljenja

razkriva Očetov

načrt našega

Odrešenja.

Z žrtvenim Jagnjem se briše Križev pot do take mere, da pesnik občuduje in opeva "Tvoje telo" - ki je "Golo in čisto kakor potok". Prisposoda nedolžnosti ki ji sledi križanje samo. In Smrt, Pieta, Grob in zatem Vstajenje.

Pesniška zbirka konča s proznim verzom:

Dopolnjeno je.

Grob je prazen.

Le odsev novega Jutra

je v njem.

Delo, četrtek, 13. Februarja 1997

Književni listi

Svobodni razgovori

Ustanoviteljica Svobodnih razgovorov Pavla Gruden. Slovenska pesnica iz Avstralije je v uvodniku zapisala: >Moj 'otrok' Svobodni razgovori so po relativno dolgi dobi omahnili v starikavo, a še vedno toplo materino na ročje.<

Ko je že kazalo, da bodo z odstopom prejšnjega prizadevnega urednika izdihnili, je idejna mati in izdajateljica prvih trinajstih števil edinega literarnega glasila avstralskih Slovencev spet prevzela vajeti v svoje roke.

Pri tem se ne sme pozabiti na desetletno požrtvovalno uredniško delo pesnika Jožeta Žoharja. Ki mu je uspelo izdati štirinšestdesetštevilk.

Idejna mati je svojega otroka najprej preoblekla: dobil je nove (boljše) platnice in vezavo. Njegov podpornik je še vedno stric Saluk, le da se njegovo združenje nič več ne imenuje slovensko-avstralsko literarno umetniški krožek, ampak slovensko avstralski ljubitelji umetnosti in kulture.

Zdaj je v cvetu mladosti (rodil se je 1. 1982) in uspešno prebolel prvo pubertetniško krizo identitete. Zato je poln zagona, novih idej in si želi tudi družbe svojih angleško govorečih vrstnikov.

To dete je vsem, ki ljubirno slovensko umetniško besedo v daljni Avstraliji, nadvse drago, saj je skoraj edina nada, ki zaliva tamkajšnjo leposlovno rožico.

B.S.

In Človek v Bogu
in Bog v Človeku.

Čeprav orisavanje trpljenjske poti ne navdušuje z upanjem na boljše, pesniška zbirka pušča vtis, da je pristajanje na bolečino ena izmed rešitev. Voljno sprejemanje trpljenja nikakor ni novo v katoliško zakoreninjeni slovenski pesmi. Tudi Cankar veleva da se "po desetem padcu Ne pobiraj". Samo z razliko, da Jernej kmetijo zažge, ker verjame da je njegova. Bergles, radovoljno ali ne sprejema bolečino nase in najde prazvor in pravzorec v Kristusovi poti do Odrešenja človeštva.

Ko berete pesniško zbirko Via Dolorosa Cirila Berglesa imejte pri roki Sveto Pismo. Pesniška interpretacija Križevega Pota nudi več kot sama pesnikova izkušnja.

Torkman.

PRVI PADEC

Iz 53,4

Ciril Bergles

Ni bila teža Križa tisto,
zaradi česar je padel.
Ne nemoč telesa.
Ne prah Jeremije in Joba.
Ne spotakljivi kamni.

Padel je zaradi
nečesa človeškega.

Ljudje so ga pustili pasti:

tiste mumije pismoukov
in farizejev
(ti so ga pustili pasti);

tisti prilagodljivci,
ki rečejo *da* in takoj nato *ne*
(ti so ga pustili pasti),

tisti teoretiki ognja,
ki vzdržujejo nasilje
s prikrivanjem resnic
(ti so ga pustili pasti),

tisti, ki pojejo
in ob tem ubijajo
in jim je vseeno,
kako se bo končal dan
(ti so ga pustili pasti),

tisti oznanjevalci
stoterih doktrin,
s katerimi povečujejo
nered sveta
(ti so ga pustili pasti),

tisti, ki dajo lačnemu
kamen namesto kruha
(ti so ga pustili pasti),

tisti, ki pljuvajo na življenje,
in ne opazijo, da pljuvajo
na svoje otroke
(ti so ga pustili pasti)...

Kakšni ljudje,
kakšna vrsta ljudi,
ki ga je pustila pasti,
in ga še naprej pusti
padati!

Kakšni ljudje!

Kakšen ti,
kakšen jaz,
jaz,
jaz,
ki sem ga pustil
pastil

Kdor išče, ga najdejo.

Žarko Petan

Zdaj, ko sem po vseh statistikah verjetno v zadnjem desetletju svojega življenja, tu in tam brskam po mojih mapah, v katerih hranim zapiske, časopisne izrezke, fotografije in razne druge memorabilije. Od časa do časa naletim na predmete, za katere mi je žal, da bi se po mojem odhodu iz tega sveta izgubili. Posebno važni se mi zdijo tisti, ki zadevajo delovanje slovenskih skupnosti po Avstraliji.

Nedavno sem naletel na majhen zvezek desetih strani, ki ima naslov "NAŠ DOM" in podnaslov "Izbrane poezije". Zvezek je razmnožen na ciklostilu, kar je že samo po sebi pomembno, saj ta način razmnoževanja je danes že zastarel. Nadalje je napisano na naslovni strani: "Izbral, izdal in založil Slovenski klub v Melbournu, Viktorija". Na naslednji strani pa piše, da je cena 10 šilingov in naklada 1200 izvodov in, da bo šel dobiček v korist fonda za gradnjo Slovenskega doma v Melbournu. Potem je še dodano: "World copyright" in "Prva izdaja 1956, Druga in poslednja izdaja 1994"

V koliko so te navedbe v zvezku verodostojne ne vem. Kolikor se spominjam Slovenski klub v Melbournu tega zvezka ni založil niti publiciral. Možno pa je, da je bil zvezek pripravljen, a potem iz raznih vzrokov ni bil objavljen. Jaz sem ga šele pred leti dobil od enega mojih prijateljev v Melbournu s pojasnilom: "Nedavno sem od Miloša prejel tale zvezek s posvetilom: "V spomin na dobre čase!" Pošiljam ti ga ker vem, da te bo zanimal in, da ga boš ohranil."

Morda je vse skupaj samo šala, vendar mislim, da tudi ako je, jo je vredno obelodaniti, kajti pesnitve v njej so satiričen opis zbiranja denarja za nabavo prvega slovenskega doma v Melbournu. Da bi razumeli satiro v pesmih, je treba vedeti, da sta takrat med maloštevilnimi Slovenci v Melbournu dve struji mišljenja o našem domu. Ena si je zamislila veliko poslopje z dvorano v samem središču mesta na prostoru ob jezeru Albert Lake. Imeli so že načrte, ki jih je izdelal pokojni arhitekt Mejač. Ta struja je bila mnenja, da ji bo to dragoceno zemljišče podaril City Council. Druga struja pa je ugovarjala, češ, da so ti načrti gradovi v oblakih, in da je bolje, da se prične s skromnim projektom, zbrati nekoliko denarja in kupiti že stoječe poslopje. Končno je druga struja prevladala in klub si je kupil veliko stanovanjsko hišo v Princess Parku.

Avtor teh pesmi sicer ni podpisan. Jaz sicer imam kar precej gotovo predstavo kdo to je, vendar dokler nimam potrditve, naj navedem le začetne črke njegovega imena, ki so M.A. Vrednost pesmi je tudi to, da so sestavljene v stilih, ki so karakteristični za poznane slovenske pesnike.

Na prvi strani je nad seznamom vsebine naveden sledeč stih:

*Vem, da marsikdo
sklep bo njihov klel,
da je trud samo
stroške prizadel*

S. Gregorčič

Pod navedbe vsebino pa so sledeče vrstice:

Kdor vprašal bo, čigavo čast li pojem,
zastonj bo vprašal po imenu tvojem;
očitno ga izreči nisem smel, skrivaj povedati ga nisem htel.

S. Jenko

Na naslednjih straneh pa sledijo pesmi:

NAŠ DOM

(Po Simonu Jenku M.A.)

Imeli smo domek,
pa smo ušli,
po svetu s trebuhom
za kruhom odšli.

Postavljamo domek
si zdaj v tujini,
s težavo iz mošnje
gredo nam cekini.

A kliče in vabi
naš vrli glavar;
"Kdor funtov ne šteje,
mu roda ni mar.

Zato le globoko
posezi v žep,
le šleva skopúška
bo stisnila rep.

Glavar nam obeta
postaviti Dom,
če več bomo zbrali,
dodal bo še zvon.

In zvonček bo klenkal
veselo: "din, don;
glavar naš nesmrtni
postavil je Dom".

SONET

(Po Dr. Francetu Prešernu priredil M.A.)

Pod vodstvom poglavarja volje močne
se družčina je zbrala plemenita
in trdno se zarekla, da prej sita
ne bo, da nas stori odločne.

In iščejo možje besede sočne,
da v vsakem se vzbudi nas želja skrita,
da hiša bi čim prej bila pokrita,
ki naj napravila bi nas mogočne.

Do smrti so sklenili žrtvovati
svoj prosti čas v korist svojati naše;
nikdar ne bodo nehali sejati.

A Kranjec naš ne bo le pihal kaše,
iz žepa krepko moral bo dodati,
če v Dom slovenski mu kdaj priti paše.

POSKOČSNA O DOMU

(Po Valentinu Vodniku priredil M.A.)

So skupaj se vsedli, staknili glave,
kaplan, fotograf, strokovnjak za zobe,
pa še arhitekt, drugi vrli možje,
za Dom jim slovenski postaviti gre.

Je volja odločna, ni misel od muh,
iz žepa bo ficek dodal vsak skopuh.
Nam Dom je potreben, kot vsakdanji kruh,
kdor noče pomagat', naj piše nas v uh'.

Kar Sydney premore, to znamo tud' mi,
berača med nami v Viktoriji ni.
Ta dal bo par funtov, ta pljunil v dlani
in dom si postav'mo v štuke vsaj tri.

Lepo nam načrti in misli teko,
a kaj, če iz tega vse vkup nič ne bo?
"Denar bomo zbrali!" zobar dé krepko,

BALADA O GRADU IN STOLPU

(Po Antonu Aškercu priredil M. A.)

V pradavnih časih domovine mile,
ko so po gozdih vile še rojile,
od dolgih borb se rod je naš oddahnil,
v katere ga sovrag je kruti pahnil.
A spet v nevarnosti je sloga naša;
glej, sprta sta na moč dva velikaša.
Visoko leta vodja plemeniti,
obeta grad postaviti stasiti,
ki strah grozeč bo vlil v kosti sovragom,
sovražne tolpe ustavil že pred pragom.
Protivi se načrtu drugi paša,
ki s spretnostjo se v brdih rad ponaša;
tramovja ni dovolj za grad, on pravi,
le stolp na hrib naj se iz brun postavi,
da branil bode bolj domove naše,
kot grad, ki bi le ščitil velikaše.
Že borba ljuta se med njima vžiga,
živ plamen iz oči obema šviga.
Obtoži prvi svojega sovraga,
da rajš' mu krađe hlode, kot pomaga.

Odvrača drugi vitez mu srdito,
 češ, tebi le za tvoje gre korito.
 Če hlode vse pobereš te dežele,
 ne bodo stene grada nikdar cele.
 Tvoj grad v oblakih je za rod brez cene,
 a trske mi za stolp ne daš nobene.
 Borita se za bruna velikaša,
 s pred nosa drug jih drugemu odnaša;
 se pulita za preklje s strašno silo,
 je ljudstvo srečno, če je še kaj skrilo;
 ne briga več se kaj počne ta paša
 in hlode na skrivaj domov odnaša.
 Ko več ne ve že, česa naj se loti,
 poet vesel primaha jo po poti.
 "Grad!", "Stolp!", "Grad!", "Stolp!"
 odmeva prek dežele,
 kjer nekdanj vile so prešerno pele.
 Začudi se poet, kaj to pomeni,
 razlag ne najde v hiši prav nobeni.
 A narod znajde se in sam brez paša
 poeta v stiski za nasvet povpraša,
 kaj naj iz prekelj par za se' postavi.
 Oko poetu se na trskah ustavi,
 pomisli, resno narodu odvrne:
 "Če rodu vitez svoj hrbet obrne
 in skozi zid poriva trdo glavo,
 kako naj rod ugame misel pravo?"

Iz skrivnih kotov hlode prinesite,
 kar vam veli potreba postavite!"
 Zjasni se narodu junaško čelo
 in že orodje k delu je zapelo.
 Brez pompa narod sam se dela loti,
 že zgradba skromna dviga se ob poti.,
 Strme pustita borbo velikaša
 (ostala že oba sta brez pristaša).

Pobarata zdaj skupno narod mili,
 kaj si postavil je v skrajni sili,
 vesel, da vidi v slogi svoje vodje,
 rod srečen spravi delovno orodje,
 poprosi kneza po končanem spori,
 da zgradbo novo slavnostno otvori.
 Pristane knez, pridruži se mu paša,
 ko narod ju za takšno milost vpraša.
 Zanima ju, kaj bi zgradili kmeti,
 kadar jim pamet zasole poeti.
 je kaj koristnejše od stolpa, grada,
 če sila huda potnika napada?
 In složno z vrat sta zastor odgnila
 ter skupno v zgradbo slavnostno vstopila.
 Oči odpreta v radostnem spoznanju,
 da narod prvo je pomislil nanju,
 ko po predlogu modrega poeta,
 do svojega je vsai prišel - sekreta.

Okrog nove stavbe nad balinišči bo lepo počiščeno
 ter olepšano z drevjem in grmičevjem. Pridno
 delajo, kot vidimo iz fotografije: Branko Žele,
 Vergilij Gomizelj in Frank Tomažič.

N.B. Še nisem hin, še služi me spomin - v moji pa
 pirnati poplavi sem našla tri, ki so ta pravi!
 (Na veselje urednice naše razglednice...)
 VESTNIK -- AUG. 1982

SLOVENIJA AND THE EUROPEAN MARKET

Slovenija is now like on the edge of a marsh. The Golden Goose is on the other side. Although Slovenija has a smaller Golden Goose; it wants to make it larger.

One foot is already stretched out on firm ground to cross the marsh the other leg is impatient to follow. It may be the second leg has not confirmed that the ground where it is going to step is solid e.g. It could be quick sand. The first leg would have to pull-out the second leg, and energy and money would be lost in the effort.

Slovenija, look to your own smaller 'Golden Goose' consolidate your own traditional family, that pride in everything (Culture, Brain, Health).

The youth shall learn from the older system, the older system shall learn from the youth. Go hand in hand, and the larger 'Golden Goose' shall be yours, for future generations from your bond together
 Good Luck

Frank Favier. Australia

LOJZE TOV KONJIČEK!

GLASILO SLOVENCEV, KI IŠČEJO
MEDSEBOJNE STIKE.

LOJZE KOSSI in Konjiček!

Kdo je pa rekel da ga ni več, mislim Konjička?! Je še tukaj in še binca, je pa padel v pozaba z menoj vred.

Preden nadaljujem moram gr..., ooops, skoraj bi napravil napako, isto kot sem jo napravil v začetku izdajanja Konjička; napisal sem namreč staroma riborsko besedo gratuliram a ne čestitam. "Naša Pavla" se je zato zelo ujezila, čes, kakšna je to slovenščina. Torej, najlepše čestitke naši Pavli, tej plemeniti Slovenki, najboljšega, vzglednega in instinktivnega duha, da je spet prevzela uredništvo S A L U K-a. Nadalje čestitam tudi Jožetu Žohar za njegovo dolgoletno in naporno delo kot dosedanji urednik in ne nazadnje, novemu uredniškemu odboru. S temi ljudmi na krmilu SALUK ne more zamreti.

Opisal vam bom malo zakaj je konjička zmanjkalo. Že preden sem nehal izdajati Konjička sem občutil da z menoj nekaj ni v redu, bil sem omotičav in nenaravno utrujen. V začetku se nisem dosti brigal, mislil sem da se že kaže starost. Na silvestrovanju 1990 v slovenskem klubu sem pa doživel več kot bi kdaj pričakoval. Plesal sem polko ko sem čutil da medlim. Hitro potisnem plesalko za mizo in se vsedem. Po 3-4 minutah se počutim spet dobro in grem k baru po pivo. Tam stoji Fred Pestotnik (predsednik) in vpraša kaj je z menoj. Nič, pravim, daj mi ročko piva, žejen sem. Ne, ne, je skoraj že kričal, s teboj nekaj ni v redu, v obrazu si rdeč kot kuhan rak, Govoril je še in vsedel sem se. To je zadnje kaj se spominjam. Pozneje mi je Fred povedal da sem na stolu zlezal skupaj in da je poklical rešilni voz.

V bolnici nisen vedel kje sem. Bil sem top in neobčutljiv za kaj. Zjutraj je sestra opazila da sem pri zavesti in poklicala je zdravnika. Ta pride in vpraša me če vem kdo sem. Gledal sem ga, le brez odgovora, občutil sem da ne morem govoriti. Vpraševal me je naprej, za ime, mojo družino in kdo že - nič, spominjal se nisem ničesar.

Da. napravim zgodbico kratko, imel sem 3 specialiste in ugotovili so da sem imel začasno blokado arterije ki vodi kisik iz srca v možgane. To je pa zadostovalo da sem omedlel in možgani brez kisika so skozi nastano poškodbo delno nehali delovati.

Po skaniranju in mnogih preiskav ah sem bil povedan da se govor in spomin bodo vrnili, ostane pa nedoločeno kdaj. Spomin se vrne po bolj kratki dobi, besede so pa trdovratne. Po enajstih dnevih sem bil odpuščen iz bolnice z naročbo da moram dosti pisati in čitati glasno, da slišim mojo izgovarjavo besed. V začetku bo več. izblebetavanja kot čitanja je rekel specialist, ne obupaj, bodi vstrajen. Možgani rabijo čas zato moraš biti potrpežljiv.

Spet doma sem se počutil kot pravi butec. Mislil sem kar v redu in začel bi čitati, ni pa šlo. S pisanjem je bila ista stvar, pustil sem vse in šel rezati travo.

Po treh tednih sem imel novi problem. V bolnici sem dobil 2 vrsti tablet in ena je povzročila, da se mi je kri zgostila in spet sem bil v bolnici za teden dni.

Končno je življenje začelo iti malo bolj normalno. Preteklo je nekaj čez 3 mesece od silvestrovanja in "migal" sem že dosti okrog po delavnici in po garaži, tudi voziti avto sem začel. Pero in knjigo sem vzel vsak dan v roke, vse je bilo pa še vedno neka iluzija, čeprav se je v glavi že svetlikalo. Oh Lojze, sem mislil, kakšna romantično življenska razvalina si postal. Nisem pa popustil in po pet mesecih sem "zbral" že celo vrsto črk in celo besed. Sestavljal sea jih in zraven govoril, bila je pa več žlobudravščina kot besede. Po osmih mesecih je stvar bila pa že bolj "moderna". S slovarjem v roki sem sestavljal besede in šlo je za silo, ampak kako? Pozneje, ko sem pregledoval mojo "napisano umetnost" sem se smejal sam sebi. Si junak, sem mislil zraven, kar ne daj se. Vztrajaj, tvoja keblača se bo spet popravila in pripravila bo obešalo v njej da črke in besede obvisijo na njem. Začenjaš na novo in zdaj imaš priliko da zamenjaš tvojo štajersko in prleško slovenščino za pravilno in ko boš star 119 let boš mogoče postal še pisatelj.

Po 10 mesecih sem občutil in videl da res dobro napredujem in po tretji in zadnji viziti pri specialistu mi je ta zabičal, ne popustiti s pisanjem, čitanjem in še več bi moral govoriti. Na ta "več" nisem dosti verjel, saj sem že poprej vedno imel rad "to zadnjo". Tako sem "tiščal" besede in še nejasno govorenje kot glup fizilir, oborožen s peresom in papirjem. Tako je šlo naprej skoraj dve leti ko sem se že počutil sposobnega da kaj napišem in da čitam. Pisanje je šlo v redu, čitanje je pa bilo bolj trdovratno in še danes se naletim na besede ki mi delajo preglavice pri izgovarjanju. Vseeno, sem spet "fant od fare" in če se kdo hoče z menoj "pogučati", mu povem zgodnico, ki jo hoče slišati, kar po mojem.

Že kmalu po smrti žene Gerde (Jan.88), nisem več bil srečen, kjer sem živel in dal sem. hišo na prodaj. Hotel sem nazaj v Fremantle, evropsko mesto Western Avstralije. Hiša pa ni bila na "pravem mestu" in prodaja ni šla dobro. Končno sem se v oktobru 92 vselil v "novo" leseno hišo, ki je bila na pol razvalina. Ni me skrbelo, preden sem šel v penzijo sem popravil in renoviral stare hiše za kruh in zaslužek. Hiša je imela lep JARRAH pod iz lepih širokih desk in zaradi tega sem hišo kupil. Vse sem popravil, kuhinjo sem podri in postavil novo in nazadnje strojno ošmirglal pod. Zdaj se blešči kot ženske oči, če vidijo denar, ne morejo pa do njega (o Lojze, presneti Prlek, kaj pa žlobudraš, se hočeš res čisto zakakati v ženskem svetu?). Nadalje, hiša se nahaja na dobrem terenu in v poziciji 100m. levo in desno od vseh nakupovalnih potrebščin, torej idealno. Dvajset mesecev sem delal dolge ure in nisem prišel iz delovne obleke.

Končno je delo bilo končano. Je še kaj ostalo, je pa več kaprica mene samega. Vsedel sem se udobno in problem se je začel; živim sam z mačko, ki z menoj ne govori, imam novo kuhinjo brez gospodinje in v starih letih sploh nočem ostati sam, torej manjka družica za "dušo, srce in meso". Že poprej sem, "metal oči okrog", ni pa lahko še naleteti na žensko (ali moškega) v starostnih letih, da bi njihov značaj odgovarjal obojestransko. V zadnjih letih (brez zadnjih dveh) sem še naletel na ženske, da sem se prekrizal kar po prvem srečanju. V tej razkošni zemlji živijo ženske, za mojo starost, udobno; imajo hiše, avte in denar, torej kaj rabijo še starega deda še za oskrbo. Ko sem bil to povedan sem takoj začel "misliti čez morje". Poznam Filipinko in ta mi je dala 3 naslove njenih prijateljic še iz učiteljišča. Vse so bile še kar mlade in dvema sem takoj pisal in z obema ostal v vezi celo leto dokler nisem odletel v Filipine k moji izbranki Grace. "Na žalost" je bila od mene 36 let mlajša na kar sem jo opozarjal skozi vso korespondenco, odgovorila je pa vedno da hoče dozorelega in premišljenega moža in da. jo moja starost ne moti. Zadovoljen sam s seboj sem jo zasnubil, ona je pristala in na 14/2/95 sem prispel v Manili kjer sem bil sprejet od 7 članov njihove družine.

Presenečen sem bil ko sem zvedel da je oče od Grace cerkveni minister. Vsi spadajo k cerkvi Kristusa (Church of Christ). Oče je prizidal cerkev (s pomočjo vernikov) k hiši in tam je kraljeval kot minister. Jaz sem živel z družino 7 tednov in eden dan pred odletom v Avstralijo nas je oče poročil v njegovi cerkvi.

Spet doma, se je začelo dolgo, enoletno čakanje na mojo Grace. Vsak danes že ve, da je avstralska ambasada v Manili zelo zaspana. Priznam da so tam precej zaposleni, dogajajo se pa stvari, katere človek ne bi verjel. Prijateljica od Grace je šla skozi proceduro emigracije pozneje kot Grace, je pa prispela v Avstralijo že 4 mesece po prošnji. Ali to ni zlehtnoba? Da nisem vložil

protestno pismo pri mojem lokalnem članu parlamenta (Carmen Lawrence) v Canberri, bi mogoče še danes čakal.

Ne bom se spuščal v dolge storije našega življenja z Grace, povedal pa bom da po začetnem "se uživati" in po enem letu sva srečna in se razumeva odlično. Grace, kot prejšnja učiteljica, doma, v eni akademiji, gre pridno v šolo (T.A.F.E.), trgovska. in nadaljna izobrazba (kakršna koli profesija kjer začasno "gloda" po višji, akademski angleščini, v pripravi zo nadaljnje šolanje v njej tuji deželi. Jaz pa godrnjam in predem pred sebe tja dokler se ne spomnim, da če nimam drugega dela, so tam za mene učbene in druge knjige, katere še vedno rabim, saj so še vedno zgubljene besede, katere se še niso vmile v mojo bučo.

Omenil bom, da v zadnjih letih dosti mislim in to predstavotvorno in živo. Zdaj se mi je rodila ideja da bi moje misli "prilepil" na papir, nekako mislil na papirju. Perden začnem, se moram zavesti da ne bom mislil "preglasno". Imam namreč "slabo" navado da povem ali v tem slučaju mislim resnično in to izrazim/mislím tako kot stvar je. Znano je, da povedati resnico ni lahko, jo vzeti je pa še težje. Torej,

Če clovek misli!

Če mislim da je povprečno življenje človeka le 70 let bi ta moral biti srečen da je še živ in binca po svetu. Življenje naprej je na izposojenem času, sposojanje je pa v današnjih časih postalo navadno življenje, torej zakaj ne? Na primer, celi svet živi danes na sposojenem denarju. Živimo v dobrih časih, ki pa istočasno niso dobri. Živimo v ameríkanski dobi in kot vsi prejšni velikani so tudi Ameríkanci postali pohlepni po vladi celega sveta. To se dobro občuti tudi tukaj v Avstraliji.

Da ustanovim neko v sporednost mojih misli, začnem od začetka: v pradavnih časih sta človek in zival živela v brlogih in gozdovih, oba sta ubijala eden drugega za preživitev. Žival je skozi časovno dobo ostala ista, človek ki zna misliti, torej ima pamet, se je pa spremenil v najhujšo človeško žival, ki si jo zdanji človek lahko zamisli.

Človeski rod se je širil in postala so plemena in sčasoma različni narodi. Nekateri so se širili kot zajci in postali so velikani, veličine in veličanstva, bili so veliki domišljivi ljudje. Na žalost je v ljudeh preveč naravne in prirojene pohlepnosti. Ta jih žene k podrejanju drugih in končno v ropanje njihovih stvari. Če mislim na zadnja stoletja, kako se je podrejanje širilo, kako je kolonizacija ropala cele narode, ja, cele dele sveta, ni čudo da so podrejenci šli v napad na te ki so jih "jahali". Nastale so male vojne, katere so se skozi čas širile v vedno večje. K tem so dosti prispevala svetovna veličanstva, cerkvene hierokracije in ne nazadnje, diktatorji. To stoletje je prineslo eno vojno za drugo, dokler ni prišlo do svetovne vojne. Vojne in klanja se še nadaljujejo po svetu.

Po drugi svetovni vojni smo pa doživljali eden "čudež" za drugim. Nemčijo, kot povzročitelja vojne so razkosali na četrtinke in jo zasedli z Ameríkanci, Angleži, Francozi in Rusi. Postala sta dva dela Nemčije, da jo gospodarsko in vplivno uničijo. Narodi se pa ne dajo uničiti kar tako; čez neki čas (vzemimo Slovenijo za primer) in nemški narod je začel delati kot mrávlje. Kljub temu da so po vojni bili izropani vsega, kar je po vojni še ostalo (brez razburjanja prosim, vem kaj mislim, videl sem in sem in še več zvedel v povojni Avstriji, ki je med vojno bila del Nemčije), industrijska in druga mašinerija, tehnične priprave, pohištvo in umetnine (celi tovorni vlaki so se premikali v Rusijo in v Anglijo). Zavezniki pa takrat sploh sanjali niso da z ropanjem le pomagajo Nemčiji. Brez vsega in v stiski so si napravili industrijsko in drugo mašinerijo po modernem stilu in v par letih so bili spet na višku, boljši kot zmagovalci. V 12 letih so izplačali vse odškodnine vojne, le Izrael še danes zahteva denar od njih, tega pa tako nikdar ne bo konec.

Po Nemcih bi si Slovenija morala vzeti vzor. Pozabimo Hitleria za enkrat in mislimo na nemško sposobnost organizacije. Mislimo kakšne ljudi imajo oni v industriji, znanosti in v kakršnih koli šolah. Njihovi posamezni velikani ki za skupnost delajo čudeže, ki ne poznajo prevare in katerih načelo podvzetnost, bi morali biti vzor mladi Sloveniji. Bližnja bodočnost bo še učila Slovenijo da so ji takšni "sosedje" zelo potrebni.

Nerazumno mi je zakaj še danes, po več kot 50 let po vojni, toliko naših ljudi še mrzi Nemce in v veliki večini so to ljudje, ki so med vojno bili še deca ali so bili rojeni pozneje. Brez vsake rezervacije priznam, da je slovenski narod (in drugi) med vojno dosti trpel in da je bilo preveč pobijanja nedolžnih ljudi ampak da napravim dolgo storijo kratko, bila je vojna in vojna je vojna.

Ne bom se spuščal v detaile, resnica pa ostane, da je več Slovencev trpelo in umrlo pod roko svojih ljudi in "naših južnih bratov" kot pa pod Nemci, torej ni bila vse njihova krivda za trpljenje in umiranje.

Če že mišljensko glodam po Nemcih bom misleče tudi omenil, da so oni upoštevanja vreden narod, na žalost jih je Hitlerjeva poželjivost pozneje vodila v prepad. Kdo razume politiko in kdor pozna zgodovino bo vedel odgovor na vprašanje, zakaj je prišlo do vsega tega. Žalostno je da je slovenski narod trpel po vojni več kot med njo, Slovenija je bila izdana že drugič in dodeljena je bila nazaj, tokrat v "demokratsko Jugoslavijo". Začela se je politična čistka narodov in vsi vemo kaj je to pomenilo. Štejem se med srečnejše da sem bil v nemški armiji, s tem sem se izognil gotovi smrti doma.

Po vojni se je doma tudi začel srečolov, kdo bo boljšo srečo polovil. Dosti fantov in mož je šlo (kdo ni pobegnil) v Nemčijo kjer so zaslužili dobre nemške Marke, s katerimi so si pozneje popravljali ali zidali nove hiše, dosti od njih je pa ostalo kar v Nemčiji. Čele množice ljudi so se pa v povojnem času začele zanimati za izselitev v bližnje ali bolj oddaljene dežele bodisi že iz kakšnega vzroka. Mnoge je srbelo po sreči. Stvari in čas so se spreminjevali dnevno, kar vrsta narodov je dosegla svobodo izpod kolonizatorjev in okupatorjev in ena od teh je bila tudi Slovenija. Po 1000 letnem sem in tja se je izmuznila v svobodo v glavnem po zaslugi povojne Nemčije, ki se je po srbskem napadu Slovenije kot prva zavzela za svobodo te kot neodvisna država. GENSCHER, takratni zunanji minister Nemčije je bil prvi ki je podpisal internacionalno resolucijo neodvisne Slovenije.

Že takoj po osvoboditvi je Slovenija imela problem s strankarstvom, z ljudmi različnih političnih smeri. V začetku jih je bilo kakšnih 22, in še danes jih je 7, čez polovico preveč za majhno Slovenijo.

Tako mislim naprej, kakšen je svet postal. Spremenil se je v neko pohlepnost, ne po ozemlju dobesedno, temveč po prostorju za trgovino. Postala je dirka kdo bo prehitel koga in čas se je slabšal. Inflacija je rastle, reda je primanjkovalo vedno več, beseda zakon je bila spremenjena v besedo denar in ta vlada svetu.

Misliti moram na potrpežljivost čitalcev ki bodo moje "litanije" čitali. Zato bom zapisal nekaj razvedrilnih in mogoče zabavnih dogodkov iz časa mojega "Buffo" pastirstva. V Slovenskih Goricah sem hodil v šolo k Sv. Rupert-danes ga ni več, vključen je bil v Sv. Lenart ki pa že dolgo ni več sveti, vse kaj je bilo sveto je med tem zginilo) in moj učitelj je bil g. Groeg1, človek še staroavstrijskega kova. Nosil je vedno "komašnje" v katerih je imel vtaknjeno šibo. Sedel sem v četrti klopi in tam mučkal popirčke v kroglice in te "streljal" čez prostor med klopmi k deklicam na drugi strani. Učitelj je to opazil, poklical me je ven pred njega in zahteval predklon. Stoječ pred menoj je sunkovito potegnil šibo iz komašna in s tem je povzročil da mu je verižna ura "skočila iz lajbičevega žepa". Po udarcu s šibo po moji riti sem se hitro zravnal, zadel visečo uro s tilnikom, in odtrgal verižico da je ura zletela med klopi. Moj bratranec Marko se je glasno zasmejal in dobil jih je še on. Učitelj, jezen čez uro, nas je za kazen po šoli zaprl v veliko kahlano peč, ki so takrat bile v modi po šolah in naju tam pustil. Po dobri uri se je Marko uprl z nogami v eno kahljo in jo potisnil ven. Črna kot sva bila sva zlezla skozi odprtino in šla domov. Sedaj je bil Markov oče jezen in drugi dan je šel k učiteju v šolo. Sprla sta se in oče je učitelja pošteno "naklobital". Ko je šel domov je učitelj ostal z zlomljenim nosom.

Na Strmcu pri Veliki Nedelji sem služil pri drugem stricu. V šoli v Veliki Nedelji so mi osolili pamet najboljše, saj je to bila edina šola ki sem jo obiskoval dve leti zaporedoma. Nadučitelj BELŠAK je bil (kakšna razlika med dvema učiteljema) blag človek, pa tudi zagrizen Slovenec. Še se spominjam njegovih stavkov takšnih kot --- takrat je vzplamtela slovenska kri ---. On je bil moj najboljši učitelj od vseh. Bil je dober pevec in jaz tudi. To se mu je dopadlo in spominjam se ko me je postavil med 50 deklic treh razredov in moj glas se je slišal razločno izmed njih. Bil mi je dobro naklonjen in včasih me je obdržal, posamezno po šoli in me učil računstva, zgodovine in kdo ve kaj še. Škoda da si pastir je rekel, imaš glavo za dostikaj drugega, rabi pa jo in za tebe je najboljše da čitas dosti in to čez različne stvari, kdaj je le mogoče.

Tako se je zgodilo da sem nekega dne pri stricu v stari kamri našel staroavstrijske slovnične knjige in tudi druge, slovensko tiskane. Dve sem vzel s seboj na pašo. Počutil sem se imenitnega da bi se naučil nemščine. Sedim na štoru in čitam Ich, Du, Er (jaz, ti, on), krave so pa bile v detelji. Naenkrat dobim močen udarec po hrbtu da se zvrnem v travo. Bil je stric, peneč od jeze. Ti prekleti "lauženki" (mali ušivenec) je kričal in udrihal po meni naprej, ti bereš tu, krave so pa v koruzi in detelji. Hotel sem mu razložiti; ja stric, knjige -- nič knjige je kričal nazaj, glej škodo ki jo delajo krave, jaz te držim tu da paseš krave in ne da tiščiš tvoj nos v knjige. Raztrgal je obe knjigi in dobil sem jih še po hrbtu. Tako se je končala moja zgodnja in prva "ekspedicija" v knjige.

Pri Sv. Urbanu (pri Ptujju) sem pa doživel stvar, ki je dandanes nemogoča in je nikdar ne bom pozabil. Služil sem pri Potočnikovih in nekega dne je Potočnik bil vstran, ne vem kje. Potočnica je vezala rože po vrtu pred hišo, visoko noseča. Jaz sem po bregu ob strani hiše pasel 2 kravi in zraven prebiral neke kole za ograjo gnoja. Na enkrat pravi ona, da mora za nekaj časa iti v hišo in da se bo kmalu vrnila. Nesluten čega, se je po kakih 25 minutah vrnila v vrt, ko slišim iz hiše otročji jok in skakanje. Ta ženska je v tem kratkem času rodila otroka, sama in brez kakšne pomoči. Oblila me je "kurečja koža" ko sem pomislil, da je moja Mama umrla na porodu v oskrbi dveh babic.

Pri Potočnikovih nisem bil preveč srečen. On je bil pravi čenernež in šola tudi ni bila kaj prida. Nekega dneva je prišel moj brat in me odvedel na Grabe pri Cezanjevcih, prav v srce Prlekije.

Na Grabah je življenje pa bilo živahno. Pri po domačem, Trtnkovih sem imel najlepši čas mojega pastirstva. Spal sem v postelji in ne "na štali". Zraven posteljne noge sem imel "flašo snopša", za prebuditvev zgodaj zjutraj (drugače ga nisem smel piti). Pastirji cele vasi smo skupaj gnali krave na pokošene travnike izven vasi in vsi smo jahali bike ali vole pred čredo na pašo. Naš bik je bil bolj hud, zato je imel lepo bleščečo "rinko" skozi nos s pritrjeno vrvjo. Doma je bilo tudi vedno lušno. Trtnkovi so se vačkrat peljali s konji in njihovo kočijo vstran (bili so bogatejši), včasih za celi dan in doma smo ostali hlapec, dekla, jaz in 5 letna hčerka. Dekla nam je napravila "celo gostijo", sprajžila je jajca z zelhanim (okajenem) mesom in še kaj zraven. Po "gostiji" je dekla malo hčero podučila da ne sme povedati staršem da smo jedli jajca in tako se je zgodilo da je hčerka, ko so Trtnkovi prišli domov, takoj letela k mami in ji rekla: Mami, mi pa danes nismo jedli jajce! Mati je gledala malo zmedeno, oče se je pa nasmejal in rekel: lahko si predstavljam, miši doma brez mačke.

"Naš" bik na Grabah z rinko v nosu mi pride kar večkrat na misel tukaj v Avstraliji, če grem "na špencir" v Fremantle ali v Perth, in vidim, no, kaj mislite da vidim? Še pred par dnevi špenciram gor in dol po Fremantlu in naproti mi prideta dve 16-19 letni (kdo bi uganil starost) gospodični. Ena, močne postave in kmečkega sloja, nametana s pudrom po obrazu in z lakiranimi nohti na rokah in nogah, druga pa, oj oj (Lojze, ti star osel), ta je pa bila za pogledat. Obe oblečeni v zelo kratke hlače in v že kratke, ampak kljub temu zavihane bluže z vozlom na trebuhu. V nosu in v popku sta obe imel bliščeče rinčice. To si poglej, sem mislil, to šo pa biki ženskega spola in še nage popke kažejo povrh.

Dragi čitalci, ne razburjate se preveč čez mene. Nima smisla, to sem pač jaz. Kot staremu oslu (grem na 77 let) mi gre norčarija še vedno po glavi, znam pa tudi biti resen. Zato mislim zdaj resno da končam z mojo mišljensko čenčarijo, mislil bom pa še naprej, dokler je misliti še dovoljeno.

Pozdravljata Vas

Lojze in Konjiček.

ODPUSTITE NAM, OTROCI

Pavla Gruden

Nismo vas naučili potrpljenja, ker se nam je vedno mudilo.

Lenarite, ker ste videli kako smo se mučili za udobnosti.

Na nas kričite, ker vam nismo dali besede ko smo se na vas drli.

V drogah iščete boljši svet, ker smo vam dobrega zapili.

Vzljubili ste cesto, ker smo zidali hiše, ne domove.

Oropali smo vas zlatih časov, ker smo se vpregli v pohlep.

P r o g r a m m e

The members of the Commission for the organisation and realisation of the European Cultural Month Ljubljana 1997 project are:

Lilijana Rudolf,
project managing director
Jeff H. Pivač,
assistant director
Bojana Leskovar,
public relations
Julijana Zimic
general co-ordinator

and artistic directors:
Dušan Jovanović,
Milček Komelj, Ph. D. and
Jani Golob.

European
Cultural
Month
Ljubljana
1997

European Cultural Month Ljubljana '97
Čopova 14, 1000 Ljubljana, Slovenia
Telephone +386 (0) 61 126 41 08
Telefax. +386 (0) 61 217 037
E-mail emk97.ljubljana@siol.net

N.B. VAM SMEM SVETOVATI, DA SI GORNJI PROGRAM IZREŽETE IN FOTOKOPIRATE ter, če imate namen v času, ko se bo odvijal potovati v našo domovino, ga lahko s ponosom ponudite v letalu sopotnikom, k imajo namen potovati po Evropi, Sicer pa bi prišel prav tudi vam. P.G.

Revija KULTURA je prava lepota, užitek v slikah in čisti slovenski besedi. Priporočljiva je za obogatitev naših radijskih oddaj, za knjižnice naših društev in za branje v družinah, katere še niso utonile v množični kulturi, ki se polasča tudi naše narodne identitete. Ponosna sem, da sem si jo že naročila. KULTURA izhaja mesečno, naročnina v Sloveniji je 700SIT. Za nadaljnje informacije se obrnite na : Revija KULTURA, Slomškova 15, Ljubljana, Slovenija
ali

Tel.: 310017

Fax.: 131 01 10

P.G.

M U S I C

Bor Turel	<i>The Four Seasons, concert</i> (electro-acoustic musical work)	KUD France Prešeren and Jani Kovažič	<i>Carmina profana,</i> musical-stage project
Miloš Mlejnik, cello Rainer Gepp, piano	<i>Evening of Sonatas</i>	The Society of Slovenian Composers	<i>Commissions</i> for new compositions for performance
Slovenicum Chamber Ensemble Uroš Lajovic, conductor	<i>Concert for the 75th anniversary</i> <i>of composer Uroš Krek</i>	The Society of Slovenian Musicians	<i>Concerts of Society members</i>
Irena Grafenauer, flute The Tartini String Quartet	<i>Concert</i>	Matija Milčinski	<i>Songs of Old Ljubljana,</i> musical-puppet spectacle
The Tone Tomšič Academic Choir	<i>Concert, performance</i> <i>of prize-winning works from</i> <i>the 3rd International</i> <i>Competition for Choral Works</i>	Igor Likar and Ars Acustica	<i>Bonfire Night or the</i> <i>aesthetification of a city</i> <i>through its sounds</i> (multimedia-sound project)
Symphony Orchestra RTV Slovenia Slovenian Chamber Choir The Consortium musicum Choir Marko Fink, baritone tenor soprano Anton Nanut, conductor	<i>Concert, modern Slovenian</i> <i>Choral Literature</i>	Ljubljana String Quartet	<i>Concert</i>
Big Band RTV Slovenia with soloists Lojze Kranjčan, conductor	<i>Concert</i>	Boštjan Perovšek	<i>Touch II,</i> musical-situation happening
European Broadcasting Union Orchestra Jože Privšek, conductor	<i>Public Jazz Concert</i> with the international participation of EBU members	Ljubljana Dance Theatre	<i>Jam session</i>
Symphony Orchestra RTV Slovenia Diego Mason, conductor	<i>Concert (Ravel, Xenakis)</i> programme co-operation with Thessaloniki, European Cultural Capital 1997	Muzina Society	<i>Concert of electronic music</i>
Festival Ljubljana Symphony Orchestra RTV Slovenia Anton Nanut, conductor Opera and Ballet SNG Ljubljana Ave Chamber Choir Slovenian Philharmonic Orchestra Marko Letonja, conductor	<i>Slovenian Music Days</i>	Trio Lorenz	<i>Concert</i>
	<i>Night of Slovenian Composers</i>	Slovenian Baroque Trio	<i>Concert</i>
		Tomaž Lorenz, violin Mojca Zlobko, harp	<i>Concert</i>
		The Union of Associations of the War Veterans and Participants in the National Liberation Struggle of Slovenia	<i>Various performers:</i> <i>Creativity in wartime,</i> concert performances of works, composed during the 2 nd World War
		FOREIGN GUESTS	<i>The Kirov Orchestra from</i> <i>St. Petersburg,</i> Valerij Gergiev, conductor
			<i>Orchestra, choir and soloists</i> <i>of the Gran Teatro La Fenice,</i> Venice (gala concert of operatic arias)
			<i>Sarband Ensemble:</i> <i>Music of the Emperors,</i> (ancient music of the European courts and the Courts of the Orient)
			<i>City Walks, ancient music from</i> different periods of the Middle Ages in England

IZ DELOVNEGA KOTIČKA UREDNICE

Dragi bralci, pozdravljeni!

PRAV POSEBNO ZAHVALO SMO DOLŽNI MINISTRSTVU ZA KULTURO REPUBLIKE SLOVENIJE, NAŠE ROJSTNE DOMOVINE, V IMENU KATERE NAM JE ODPRAVNIK POSLOV SLOVENSKE AMBASADE V CANBERRI, GOSPOD ALJAŽ GOSNAR, POSLAL ČEK ZA PETSTO (500AUD)-DOLARJEV V PODPORO SVOBODNIM RAZGOVOROM.

Iskrena hvaležnost gre tudi vsem tistim bralcem naše revije, kateri so so mi sporočili, da so jo hvaležno prejeli, da se strinjajo z novo smerjo SALUK-a in tudi, da se čudijo kako mi je uspelo ostati pri istih kraticah. Lahko. Kdor pa ni znil ne bu ne mu, nič ne stri. Vljudnost je vrlina, ki ne spada v naš čas. Ni pa rečeno, da so vsi tisti naši bralci, ki so Svobodne razgovore prejeli, nevljudni. Enega tare bolezen, drugega morda celo ljubezen, tretjega družinske skrbi, četrtega pozabljivost

D r a m a t i c A r t s

Koreodrama Ljubljana	<i>S. Freud: Schizophrenia</i> , choreo-opera (In co-operation with Mittelfest '97 Cividale, Italy)
Helena Šobar Zajc	<i>The Water Sprite</i> , puppet spectacle
Matjaž Weingerl and co-workers	<i>Copying Birds</i> , an artistic vision of the mysteries of Ljubljansko barje (authorial work)
Ljubljana Puppet Theatre	<i>Marlj Kogoj:</i> <i>Black Masks</i> , puppet opera
ŠKUC	<i>Living Literature</i> , literary-theatre production
Café Theatre Society	<i>Love Story, Clown Story</i> , Bufa comedy
Mateja Bučar	<i>Interdependence</i> , dance production with light installation
Meta Hočevar	<i>Authorial project in co-operation with the Wiener Festwochen</i>
Edi Majaron	<i>Puppets 1997</i>
Lolita and Zijah Sokolovič	<i>A. Chekov: The Sultor</i>
FOREIGN GUESTS	<i>Teatr biuro Podroży:</i> Carmen Funbra <i>Générique Vapeur:</i> Biuvac <i>Royal de Luxe:</i> Le peplum <i>Phillippe Genty:</i> Voyager Immobile <i>Pep Bou:</i> Sabo, Sabo <i>Teatr Stary:</i> Operetka <i>Teather am Neumarkt:</i> Der Schattenhof im Neumarktsall <i>Teatr La Strada:</i> Marmelad

Film, Video, Multimedia

Kinoteka Cinematheque	<i>The Ear Cinema</i> , silent film with live music <i>The foundation of the World Centre for Film Music</i> <i>European Film Retrospective</i> <i>CD-ROM with film graphics, essayistic texts, photographs and film inserts from the history of Slovenian film</i>
Studio MI	<i>CD-ROM: Touch of the Stars</i> , interactive multimedia presentation of the works of the architect Jože Plečnik
Srečo Dragan	<i>Interactive 3D model of the centre of Ljubljana with emphasis on the sites of cultural interest in the town</i>
Matjaž Weingerl	<i>Echo Valley</i> , film theatre
Union of Assodations of the War Veterans and Participants In the National Liberation Struggle of Slovenia and Kinoteka	<i>Creativity In Wartime</i> , performance of films created during the 2 nd World War

E x h i b i t i o n s

The Architectural Museum	<i>The Plečnik Sacral Vessels</i>
The ŠKUC Gallery	<i>Exhibition of the works of the youngest Generation of Slovenian Artists</i>
Zmago Lenardič	<i>Recycling opera</i> , installation
The Municipal Gallery	<i>Mediterraneum</i> , <i>Tomaž Kržližnik</i> , drawings <i>Dušan Zidar</i> , sculptural installation <i>Bill Woodrow</i> , photographic exhibition <i>France Mihelič</i> , exhibition
Matjaž Pavlovec and Students from the Academy of Fine Arts	<i>Painting Large Paintings in the City</i> - fine arts happening
Society of Designers of Slovenia	<i>Edl Berk: Design in Slovenia</i> , poster exhibition
	<i>Maja Kržližnik:</i> Slovenian Tapestry and Textiles

itn.. Med njimi so pa tudi takšni, ki se sprenevedajo in se mi zato še najbolj smilijo, ker upajo, da me ne bodo slučajno kje srečali. Nič ne de, saj smo Slovenci. Imejmo se radi.

Neko iskreno dušo pa skrbi, da se za SALUK-om nekaj skriva, češ da so imena sodelavcev vedno ista. V SALUK-u so rojaki, ki služijo slovenščini že dokaj let. Jaz sem njena dekla že več kot štiri desetletja.

V SALUK-u so tudi velika srca. Kar trije so mi v treh časih poslali dvesto dolarjev (200AUD), da bi mi vsaj malo zmanjšali stroške, ki sem jih imela s prejšnjo številko Svobodnih razgovor. Seveda te vsote nisem vzela zase, ampak sem jo takoj s hvaležnostjo izročila dolgoletnemu našemu kulturnemu delavcu in SALUK-ovemu blagajniku Lojzetu Košoroku, ki ga vsaj po imenu vsi poznamo.

Zgodilo se je še kaj drugega - prav nič pohvale vrednega. Nekdo, ki bere našo revijo, mi najprej malo polaska nato pa prosi, da bi za nekega njegovega prijatelja, ki prijateljuje z osebo s

Branko Cvetkovič	<i>Industrial and Technical Architecture</i> , photographic exhibition
The Slovene Ethnographic Museum (SEM)	<i>SEM opens and presents</i> , exhibition in new premises
NT Faculty - Department of Textiles	<i>Banners</i> , project of student from the Department of Textile and Clothing Design
Kapalica Gallery	<i>Rajko Bizjak: Young World Photography</i>
Barbara Jakše and Stane Jeršič	<i>Illusions of Space - Paradise</i> , photographic exhibition
Equrna Gallery	<i>Real Presences</i> , a selection from actual production by Tomaž Brejc (10 younger to middle generation artists)
The National Gallery	<i>Ivan Grohar</i> , paintings (a retrospective)
Ema Kugler	<i>Station 25</i> , authorial project
Rihard Jakopič Gallery	<i>International Exhibition of the Children Book Illustrations</i> (exhibition from Sarmede)
ZDSLJ Gallery	<i>France Mihelič</i> , review exhibition of drawings
Association of Slovenian Fine Artists'	<i>Between the Apparent and the Lost - Between the Real and the Virtual</i>
Insula Gallery	<i>Metka Krašovec</i> , paintings
Kolizej Gallery	<i>Andy Warhol</i> , exhibition of originals and graphics
La Tobia Gallery	<i>Jiří Bezlaj</i> , paintings
Krka Gallery	<i>Jože Tisnikar</i> , paintings
Kinoteka, Cinematheque	<i>A History of Film in Slovenia</i>
Ljubljana Castle	<i>The Urban Development of Ljubljana</i> , permanent exhibition
Stripburger and ŠKUC Gallery	<i>Exhibition of Comics</i>
City of Ljubljana and European Cultural Month Ljubljana 1997	<i>Competition, exhibition and realisation of ephemeral scenes</i>
Union of the Associations of the War Veterans and Participants in the National Liberation Struggle of Slovenia	<i>Creativity in Wartime</i> , exhibition of works created during the 2nd World War

Symposia, Art Artworkshops, Books

Union of the Associations of the War Veterans and Participants in the National Liberation Struggle of Slovenia	<i>Creativity in Wartime</i> , symposium
City of Women Festival	<i>Art Workshops: Vocallsation Scratching Graffiti Photography Dance Workshop Snow-white (for children)</i>
France Križnar and Tihomir Pinter	<i>Portraits of Modern Slovenian Composers</i> , monograph
Kinoteka Cinematheque	<i>Silent Film and Musical Development in the 20th century</i>
The Society for Theoretical Psychoanalysis	<i>Autumn Film School</i> , International colloquium on Film Theory and Criticism
Slovene Academy of Sciences and Arts, Institute of Musicology	<i>Plato after Plato</i> , International colloquium
FOREIGN PROJECTS	<i>Musical Culture in the Middle Ages in Slovenia and its European Parallels</i> , symposium
	<i>White Pine Press, New York:</i> Publication of an anthology of Modern Slovenian Literature (In English)
	<i>Georges Ferenczi Press, Paris:</i> Poèmes Choisis by Tomaž Šalamun (In French)
	<i>Albert and Friends:</i> Circus Workshop (for children)
We retain the right to change the programme.	

katero prijateljujeva (tale ringaraja naj bi name deloval kot priporočilo), da naj dam izjavo, ki bi seveda bila samo formalna, (a res?) da je njegov prijatelj, ki ga niti ne poznam, pri meni, kot urednici (ste junaški bralci še z mano?) zaposlen, ker obvlada slovenščino! Uboga naša dediščina... kako mrcvarimo z njo, ko denar požira samospoštovanje. Vsa zadeva bi se na tak način rešila ilegalno in legalno maščevala. Podpisati svojo lastno laž!? Kakšno podcenjevanje moje, ja, moje inteligence. Saj nisem najstnica! Sicer pa z mano nihče ni in ne bo manipuliral.

Nekdo, ki želi, da bi Svobodni razgovori imeli čim več naročnikov, pa svetuje, da bi objavljali kontroverzne članke. Ni že dovolj kontroveržno kar politikastru počno s komaj osvobojeno Slovenijo?! Ne gre se jim za dobro lastne države, za njen ugled v Evropi, pač pa za strankarsko premoč Če pa se kdo želi prerekati kaj ni in kaj je narobe z izseljensko kulturo, z besedo na dan! Dokler bom jaz urednica Svobodnih razgovorov, političnih preprirov v tej naši reviji ne bo. Kdor ve kaj je SALUK, to ve. Sodelavce, ki za Svobodne razgovore pošiljajo prispevke, ki so

.....
M a y 1 5 t o J u n e 3 0

Programme

.....

H i g h l i g h t s

May 15 Laibach and the Slovenian Philharmonic Orchestra Marko Letonja, conductor	OPENNING PRODUCTION Musical stage project performed by the Slovenian Philharmonic, Laibach, choir and soloists.	June 8 Slovenian Philharmonic Orchestra Carlos Kleiber, conductor	Celebrity Concert
May 15 Llorenç Barber and students from the Academy of Music, Ljubljana	Memento Voces The music of bells for Ljubljana	June 19 - July 31 The Municipal Gallery Ljubljana	August Berthold, photographic exhibition
April 1 - May 31 The Modern Gallery Ljubljana	Herald Szeemann: Authorial presentation of the works of modern European fine artists	June 24 Amy Lynn Barber and Festival Ljubljana	George Crumb in Ljubljana (concerts, discussions)
April 22 - June 10 Cankarjev dom Gallery	Egon Schiele, drawings	En-Knap	The Law of the Cobra, modern dance
May 20 Glej Theatre	Mitja Vrhovnik Smrekar: <i>A name on the tip of the tongue,</i> lyrical opera (in co-production with Cankarjev dom)	June 25 - June 29 European Cultural Month Ljubljana 1997, The Vlaams Theater Instituut and The Theater Instituut Nederland	Culture in Balance, symposium
May 25 - June 6 Panoptikon and Cankarjev dom	3rd Exodus Festival	June 25 - June 28 Cankarjev dom Cultural and Congress Centre	International Jazz festival 1997
June	M. Pistoletto, C. Papoulias and A. Vodopivec: <i>Urban Spaces,</i> permanent display Jože Plečnik, exhibition	June 27 - September 16 The International Graphic Arts Centre	22nd International Graphic Arts Biennial
June ŠKUC Ropot	The New Rock Festival 1997	June 30 SNG Opera and Ballet Ljubljana	4 Prominent Slovenian Painters of the Older Generation (Bernik, Mušič, Pregel), Stupica)
June 7 - 14 June Jeunesses Musicales Slovenia	13th Festival Druga godba 1997 (World Music) Youssou N'Dour Trebunia - Tutka Family Mc Solaar Hedningarna and Hoven Drogen Miguel Poveda Alem Kassim and others	June 20 - 29 SNG Opera and Ballet Ljubljana	Vinko Globokar: <i>L'Armonia Drammatica,</i> World premier of the musical-stage work
			Pavle Šivic: The Return of Cortes
			Darjan Božič: Lizistrata
			Concert of leading Slovenian Operatic Performers
			The Second Slovenian Dance Symphony, ballet
		July 4 Cankarjev dom and the International Graphic Arts Centre	Luciano Pavarotti, charity concert

že računalniško urejeni za objavo, da bi nam s tem olajšali delo pa tudi stroške, vljudno naprošam da označijo šumnike s svinčnikom če njihov kompjuter nima strešic. Prosim ne delajte strešic s črnilom, če jih ne morete narediti vse enake. Za rob na obeh straneh pole pa pustite dva (2) centimetra. Prispevke je tokrat poslati najkasneje do 15. maja. HVALA.

Tiste naše bralce, ki bi se naročili na Svobodne razgovore a tega še niso storili, prijazno obveščam da bo brezplačna samo še prihodja številka. Rojakom, ki so nam naročnino z dobrovoljnimi prispevki že poslali - samo naročnina stroškov ne pokriva - se iskreno zahvaljujemo.

S prijateljskimi pozdravi, vaša

Pavla Šivic
(urednica)